

شورا

عدد ۱۲ * سنه ۱۹۱۱

۱۲

محرّری: رضا الدین بہ نحر الدین
ناسر لری: محمد ساکر و محمد زاکر اصیقلر

مندرجہ سی :

- عثمان . (رضی اللہ عنہ) رسول اکرم دن سرک او چنچی خلیفہ در .
جوابلرم II . « قواعد فقہیہ »
حقنہ . موسی بیگیفی .
« تل یاریشی » مقالہ لری
حقنہ . حسن علی .
یالقا لوق حقنہ آتا ، آنا
و معلمارگہ .
(« المقتطف » دن مقتبس)
میسیمونیورار جمعیتلری .
ایمچی قارچقلر .
عارف موسین .
عبرتلی بر درس .
اھد سردار میرزادولت اوغلی .
دینارنگ تحریف اولندی .
غی نیچوک بیلنور ؟
اھلم و مدرس سرورالدین
شان - ژاق روسو حقنہ .
مطبوعہ و حرفلر یمز . عباداللہ
الپاروف ، وسیہ سلطانوف .
تربیہ و تعلیم . « معلم لرگہ
عائد » نورعلی نادیف .
« عاقلہ تربیہ سینہ و اصلاحینہ
دائر » علی جان تیرشقاوی .
مراسلہ و مخابره : اوف ،
اورنیورغ ہم مورزیخ دن .
تقریض : « روسستان » ،
« ترکی خطبہ لر » ، حسن علی .
اشعار : « مسلیہ لر » صوفی زادہ
محمد شریف . « قازاق جری »
عمر القراشی . « طور مشندن
زارانوجی دوستیمہ » علی بن
فاتح آتیبیردین . « اھتنا »
ع . ت . . « اسفندیار خان »
صوفی زادہ محمد شریف .
« قطعہ لر » م . ص . الحناہ .
« بالاغہ » سعید سونچہ لہی .
« اورگالہ ننگان فقیر »
صالح بن ولبان .
حکایت لو : « یوز یل ملک »
عالمجان ابراھیموف ،
« حسن بابای » ضیا مجاوری .
لطائف .

بولغز لرم «شورا» نڭ قابينه درج ايدلسه لر ايكان :

- ۱ نچى ياشاوده مك ككشيدن آرتده توگل شو ياشنڭ يولقب آل توبه ساچينى
 ۲ - آنالرى ير آستندن ييمرب يانه لر زادى آلار اولسه بولارده اوله درنى بارينه بر جان نهدر آنلر ايكسپده اچملىكلر اچلر
 ولكن ياشده توگل فارتده توگل
 قوى اورنينه بو فارتنڭ او كچه سيني
 هواده كون كوره لر در اوشال زاديله اولادى
 بر اوله بر تريله لر اول آنالرنڭ احفادى
 اورنلرن آلماسه لر بو دنيا دن كوچلر .

نعمت لله حكيمى .

اداره گه مكتوب .

محرر افندى!

اوشبو يازيله چاق نرسه مه غزته كزده اورون ويرمك كزنى اوتنه من :

اورنورغده ۱۹۰۹ نچى يلده اچلمش اوچيتلسكى سيمينار به بار . شول مکتب حقنده ، مذکور مکتب نڭ ديركتورينڭ رخصتى ايله بر آز معلومات بيرمكچى بولام : اوشبو مکتب گه روس يكتلرى قبول اولنديغى كى ، مسلمان يكتلر يده قبول ايتله در . هم حاضرده بر نيچه مسلمان يكتلرى آنده اوقمده درلر . روس بالالرينه اوزلرنجه دين درس لرى اوقوتلديغى كى ، مسلمان بالالرينه هم اوز آنا نلر نده مسلمانچه دين درس لرى اوقتمده در . بو دورت يلقى سيمينار به در

سيمينار به گه كرونڭ طريقى بويله در : (۱) سيمينار به ده قبول امتحانلرى آغوستنڭ يديسندن باشلاندر . (هر يلد به مرتبه) (۲) اون دورت ياشدن باشلاب اون سكر ياشگه قدر . اوشبو ايكي آرا ده بولغان يكتلر قبول قيلنده در . (۳) سيمينار به گه كرمك نيتنده بولغان يكتلر آغوست نڭ يديسندى قدر مذکور مکتب نڭ ديركتورى اسمينه پراشينييه بيررگه كرك هم پراشينييه ايله اوشبو داقومينت لر برگه بيرلورگه تيوش : متر يكه دن قوپيه (ياش حقنده) . اگر برر روسجه مکتب اكمال ايتكان يكت بولسه ، شول مکتب دن آلغان شهادتنامه . (۴) يوغوشلى آورلردن سلامت بولمق . (۵) حكومت طرفندن اچلغان ايكي كلاصلى

اشكولالرنى تمام ايتكان بولمق كرك . (بو مکتب لار قاي يرده ۵ يلقى قاي بر يرلر ده ۶ يلقى در) ، يا كه شوندى مکتب لرنڭ پروگرامى ايله خصوصى حاضرلنبدى كررگه ممكن . (۶) بو مکتب گه هر يل ۳۰ قدر بالا قبول قيلنده در . (۷) بو يكتلر خزينه حسابنه تر ييه قيلنده لر . كيوم سالوم آشاو فلان همه سى خزينه دن . (۸) تلاگان كشى گه اوز اشچولنده اوقورغه ممكن . بونلر مکتب اداره سنه يلغه بر يوز ايللى صوم تولرگه تيوش بولادر .

امتحان ده صورالاجاق نرسه لر : روسجه يازدرلوب قاراو . حساب دن زاد اچالر ريشات ايتو . روسيه تاريخى فصقه غنه . گيوميتريه (آزغنه) هم بر آز جغرافيه دن . خلاصه بو فن لرنڭ ايكي قلاصلى اشكولالرده اوقلغان قدر لى سى .

تلاگان كشى گه سيمينار به كانسيله ريه سنده پرو - غرامنى بوشلاى هر وقت بيرلر . سيمينار به آلده غى كوزدن اعتبارا ترويسكى اورامده ، Семенихинъ يورطنه كوچه ، حاضرده ، ايزوچشى اورام . آندرييف يورطنده .

Оренб. Извощяя ул. д. Андреева, въ канцелярiю учительской Семенарiи.
 حكومت مکتب لر نده دين معلمى : عبدالرحمن ماچييف .
 ۶ نچى ابيون ۱۹۱۱ سنه .

علاوه : آلده غى كوزدن اعتباراً سيمينار به برابرنده ابتدائى مکتب اچيله چق . غارادسكوى اوچيليشچه لر قيبلىندن . آنده هم برده اوقماغان كچكنه مسلمان بالالرين قبول ايتمك ممكن . اوقو حقى تولامابه چك لر . بونسى ليلى توگل ، هر كم اويندن كيلوب اوقيه چق لر . ع . م .

كتمشدر . انشا الله بر وقت سلامت قايتورلر . وقتلرى اوتمگانلر شوندىن صوڭده باصلورلر .

احمد زكى وليدى افندى گه : ناپشرلدى .

✍️ ✍️

اداره دن

صالح كمال افندى گه : مقاله لرنڭ عمومى بر قضاغه اوچرادىغنى بيان ايتمشيدك . سز نڭ مقاله لركزده شونده

رجب ٢ سنة ١٣٢٩

١٥ ابيون ١٩١١ سنة

سهر آدمير والوغ حادير

عثمان .

(باشى ١١ نچى عددده)

بیزدجرد هم حضرت عثمان خلیفه لگی زماننده قتل اولندی (١). رسول اکرم حضرتلرینک، هر سوزی برر بول اولوق اوزرنده اوچ بول ایدوب «محمد رسول الله» دبه قاشینه یازامش کهوش یوزگی اولگی خلیفه لردن صوگ حضرت عثمان غه ویرلمش ایدی. حضرت عثمان قولنده آلتی سنه یوردیکندن صوگ مدینه خلقی ایچون یاکی قازلمش «بدرار-یس» اسمنگی قیوغه خطالق ایله قولندن توشوب یوغالدى. نه قدر ایزلادیلر، تابوب کیتروچی که نه قدر کوب ماللر وعده قیلدیلر ایسه ده تابوب کیتروچی اولمادی. مذکور یوزک یوغالدیغنده حضرت عثمان افراط درجه ده فایغردیغی مرویدر. صوگره شوکا تقلید ایله ایکنچی بر کهوش یوزک ایشلاتدی و شهید اولدیغی ساعت که قدر قولنده یوردی. شهید اولدیغندن صوگ بو یوزکنک نه برکه کپتدیگی ده معلوم اولمادی.

خهر ایچمک حتی که ایسرك حالنده جماعت نمازنده امام اولوق ایله تهمت ایدلک یکنندن ولید بن عقبه بنی کوفه والیلکندن عزل ایدوب آنک اوریننه سعید بن العاصنی نصب قیلدی.

ابوذر رضی الله عنه ماللر مسلمانلرنک مشترک حقلى اولوب بونی جیوب آسراغه هیچ کیمنک حقى یوق دیه سویلمکده اولدیغندن شام والیسی معاویه بن ابی

(١) چینده اولان تاتاریمپیراتورى «تائی تسنغ» آدملى طرفندن

قتل اولدیغی مرویدر.

حضرت عثمان غه، هجرتدن ٢٤ نچى یل ١ نچى محرم یکشنبه که قارشو کون وایکنچی بر روایت که کوره ٣ نچى محرم سهشنبه کون بیعت ویرلدى و بیعت ویرلدى کی کونده ابتدا ایکندی نمازنده امام اولدى. هر حالده خلیفه لگی اوشبو سنه نک برنچى محرمندن اعتبار قیلنور. حضرت عمر زماننده فتح ایدلمش اولان وان، نخبوان، تغلیس و آذربایجان شهرلری تکرار الدن کنمشلر ایدی. حضرت عثمان زماننده بونلر تکرار اسلاملر طرفندن ضبط ایدلدیلر. اوشنداق عربلر قاشنده «لان»، «گوه قاف»، «قیق» ولایتی اسملری ایله معروف اولان «قانقاز» ولایتی و بحر خزر اطرافی تماما اسلام مملکنده الحاق قیلندیلر. اوشبو وقتده اسلام عسکرلرینک قوماندانلرندن اولان عبدالرحمن بن ربيعة الباهلی ایله طوغه سی سلیمان بن ربيعة، خزر تورکلری ایله صوغشقلرنده «تەرك» (عربلر بونی «بلنجر» دیرلر) بیله سی یاننده قتل اولندیلر (٢٨ تاریخى حدودنده).

حضرت عثمان زماننده، اسلاملر شول زمان غه مناسب روشده فلوت توزوب آق دکزده اولان «قبرص» جزیره سینى و آفریقانک کوب اورنلرینی، فارس و خراسان ولایتلرینک تمامینی ضبط قیلدیلر. ساسانیلرنک صوگ پادشاهلری اولان

تیران بر راحت ایچینه فرق اولمشلر ایدی . بونک اوستنه کندیسی غایت مهر بانلی ورعبت اوزرینه ده شفقتلی اولدیغندن اسلام دنیاسی « دارالسلام » حکمینه کرمش ایدی . فقط بدویلدکنن یا کئی چیهقهده ومدنیت لفتینی تاتورغه باشلامده اولان عربلر ، راعت قدرلرینی بیلورلک وحکومتک شفقت و حمایتینی تقدیر ایدرلک حسیاتغه مالک اولورلق زمان کچر مادیکلری سببدن اوشبو علم وشفقتلرک قدرینی بیلوب يتشدر مادیلر ، حضرت عثمانک ایزگولکلرینه قارشو یاوزلق ایله مقابله ایدرگه کرشدیلر . اگرده حضرت عثمان ، عمر رضی الله عنه قبیلندن سیاستلی وغیرتلی بر آدم اولمش ایسه ایدی باشینه کلمش فلاکتلردن وکوکلارنی مجروح ایدرک سوزلردن بلکهده سلامت فالمش اولور ایدی .

* * *

حضرت عثمان خلافت منصبه چیددیغنده الوغ یاشلی قارت بر آدم اولدیغندن اوستون ، حلیم و حیاسی غالب ، قارنداش وقبیله سینه مرحمتلی ، یومشاق کولکلی ایدی . اوشبو سببدن عمزاده سی اولان مروان بن حکمنی نفی ایدلمش یرندن مدینه گه قایتاروب التفاتلرینه مظهر ایتدی حتی که اوزینه مشورتچی قیلدی .

مروان ایسه خلیفه نک اوشبو نعمتینک قدرینی بیله چک یرده بویله التفاتلرینی سؤ تصرف ایدرگه کرشدی و بنو امیه گه منسوب اولان نا اهل آدملردن مأمورلر تعیین ایدوب هم اداره نی بوزدی هم ده بنوامیه سببدن خلقنک حضرت عثمان اوزرینه آچو قیلولرینه باعث اولدی .

بنوامیه مأمورلری حضرت عثماننی قالقان قیلوب جزافی معاملهلر قیلورغه کرشدیلر ، حتی که تدریج اوزرنده حضرت عثمانک اوزینه ده تغلب قیلوب اوزلری بیلدیکلری کبی حضرت عثمان اسمندن اش یورتورگه باشلادیلر اهالی ایسه بونلر سببدن حضرت عثمانغه اوپکهلر ایدرلر ایدی .

نهایت حضرت عثماننی اورنندن عزل ایتمک یاخود مرواننی قولغه آلوب جزاسینی ویرمک مقصدی ایله بر یاشرون جمعیت تأسیس قیلندی . بونک باشنده طور وچیلردن بری یهودیلکن اسلام دیننه چیهمش اولان عبدالله بن سباء اسمنده بر ذات اولدیغی مرویدر (۱) . اوشبو جمعیتک اغواسی اوستنه ، امویلر همان خلق اوستنده جفا اولوب

سفیان رجاسینه کوره مدینه گه سورلدی . حضرت عثمان مدینه گه کلدیکنده بایلرک مال چیمقلری تیوشسز اش ایدیکنی حضرت عثمانغه سویلادی . بوکا قارشو حضرت عثمان : « مال جیوب طور مغانلق البته باخشیلقدر ، لیکن بن زهدلک طوغر وسنده آدملرگه تکلیف ایتیمه چکم » دیمشدر . ابوذر : « اویله ایسه بن مدینه ده طور میم » دیه « ربه » اسملی اورنغه هجرت وخلقندن عزلت ایتمشدر .

حضرت عثمانک الک الوغ خدمتی قرآن شریف قرأتنده خلقلرک اختلافلرینی بتروب حضرت ابوبکر زمانده جمع ایدلوبده حضرت حفصه قولنده صافلانمهده اولان مصحف شریف اوزرینه جیبق اولمشدر . اوشبو مصحفدن نسخه لر یازدروب اطرافغه تارتمش و بوکا خلاقی اولانلرینی یاندرمشدر . بو طوغروده حضرت علی دن : « اگرده بو اشنی عثمان اشلامش اولسه بن اشلامش اولور ایدم » دیه سوبلادیکی مرویدر .

حضرت عثمان ۲۶ نچی سنه ده مسجد حرامنی زور ایتدی ، اختیارلری ایله ساتو چیلرک یورتلرینی اوزلری ایله سوبلا- شوب ، رضا اولمغانلرک یورتلرینی عدل بهالری تعیین ایدروب کوچلاب آلدی وهر برینک حقلرینی بیت المال دن ویردی . بو طوغروده تاوش چیقار وچیلرنی حبس که یابدردی . ۲۹ده مدینه مسجدین زور ایتوب نقشلی تاشلر ایله بنا قیلردی ، باغانالرینی قورغاشینلامش تاشلردن صالوب اوستینی ده بور کاندی .

حضرت عثمان ، « اگرده یرگه خواجهلق ایتماسهلر و یردن محصولات آلمق بولینه کرشماسهلر اسلام عنصری قوت کسب ایدر آلمه چق ، تنازع بقا نظاملرینه کوره معیشت محار بهارنده مغلوب اولوب مادی ومعنوی قوتلرینی غائب ایدر چکلر » دیه فکر ایتدیکنندن یرده بوش توپراق اولدی ایسه شونی اسلاملرغه ویروب اوزلرینی شونده برلشدر ایدی .

جهه نمازنده برنچی اذاننی ایدررگه باشلاب فرمان ایدوچی و اذان آیتک خدمتلری برابرینه مؤذنلرگه وظیفه تعیین قیلوچی و اسلام دنیاسنده برنچی اوله رق « دارالقضا » تأسیس ایدوچی حضرت عثمان اولمشدر . اولگی خلیفه لر ایسه مسجدده حکم قیلولر ایدی .

حضرت عثمانک اولگی آلتی سنه سی غایت خوشلقده کچه مشدر . حضرت عمرک غیرتندن قور قوب سیاستندن تراب طورمش خلقلر ، حضرت عثمان خلیفه اولدیغندن صونک

(۱) خلیفه لک حضرت علی گه تیوش همده حضرت رسول تکرار دنیاغه قایتاچاق دیه منهار تأسیس ایتمش ذات اوشبو کیسه در .

ذات اولوب هر وقت ياخشى كيوملر ده، گوزل قياقتلر ده يورر ایدی. اوزی و خاتونلری ایچون مسدینه نڭ مختلف اورنلر نده الوغ سرایلر بنا قیلدردی. کوب صحابهلر هم بوندی اشلر ده حضرت عثمان غه موافقت قیلمشلر. بصره، اسکندریه و مدینه شهرلر نده بیوک بیوک سرایلر بنا اینمشلر ایدی. حضرت عثمان زماننده مسلمانلر عموما بایودیلر، کسب و تجارت اشلر نده ترقی قیلدیلر. بای صحابهلر حقنک اولان معلوماتی اگرده «مروج الذهب» نڭ باصمه سنده یا که مؤافنده خطالقی اولماز ایسه افراط درجه ده در (۱). حضرت عثمان، هجرتندن ۳۵ نچی سنه ذوالحجه نڭ ۱۸ نچی جمعه کون (میلادی ایله ۶۵۵-۵۶۲ نچی اییون) شهید قیلندی و ۱۹ نچی غه قارشو کیچه ده «بقیع» ده دفن اولندی. یاشی ۸۰ حدودنده ایدی. جنازه سنده آنچق ۵-۶ قدر آدم اولندیقی مرویدر. خلیفه لک مدتی ۱۱ ییل ۱۱ آی و ۱۸ کون اولمشدر.

شعر:

مسلمه لر.

باز بق که مسلمه لر دن ادیبه مز یوقدر
مگر بزم بو اولوشدن نصیبه مز یوقدر
خانملرک مرض جهلدن خلاصی ایچون
دیگری بر نفر اولسون طیبیه مز یوقدر
وطن وطن دیهرق کلشن جرایده
غزل سرا اوله چق عندلیبه مز یوقدر
واروب مجالس نسوانه نشر علم ایده چک
روا دگلمی تأسفی، خطیبه مز یوقدر
کریک امیدینی کسسون ترقی نسوان
نچون او رتبه یه طالب نجیبه مز یوقدر
نجاتی بکله مسونلر بنات استقبال
او قزلری دوشونن هیچ حسیبه مز یوقدر
امان امان نه غباوتسکه قونشو قزلرینی
کوروبده عبرت آلورلق لبیبه مز یوقدر
دیولسه اولن افندم، ضیالی بر کنچه
دیور تاهله لایق حبیبیه مز یوقدر
دیهم معلمه مز یوق اوت شونک ترک وار.
ضیالی فکره ولسکن قریبه مز یوقدر.

«فوکعرت» ده معام صوفی زاده محمد شریف .

(۱) ج ۵، ص ۱۵۰-۱۵۱ و ج ۶ ص ۹۶.

طوردقلر نندن خلقلر ده اولان شکایت و خشنودسزلق کوندن کون، فوت کسب ایدر ایدی. نهایت مصریلر اوزلرینڭ والیلری اولان عبدالله بن سعد اوستندن شکایت ایدر ایچون بالذات مدینه گه کلدیلر و حاضرگی والیلری عبدالله بن عزیل ایتدروب آنڭ یرینه محمد بن ابی بکر الصدیق نی والی نصب ایتمک حقنده حضرت علی واسطه سی ایله عثمان رضی الله عنه گه عرض قیلدیلر. مقصودلری قبول اولندی و بو حالدن ممنون اوله رق مصرغه عزیمت قیلدیلر. فقط مدینه دن حرکت ایتدیکلر نندن صوڭ حضرت عثمان اسمندن محمد بن مروان تزویری ایله محمد بن ابی بکر نی قتل ایدرگه بیوروب عبدالله بن سعد اسمینه بارلمش بر مکتوب ظاهر اولدیغنده (۱) کیر و مدینه گه فایتوب اوزلری قیلندن والیلری اوستلر نندن شکایت ایتمک قصدی ایله مدینه گه کلمش کوفه لیلر ایله قوشلوب حضرت عثمانی محاصره ایتدیلر و اڭ آخرده قرآن شریفی اوقوب اولورمقده اولان حضرت عثمان جنابلرینی قتل قیلدیلر (اوشبو کون «یوم الدار» دیه معرفتدر). حضرت عثمان قتل اولنمقی اسلام دنیا سنده الوغ فتنه لرگه سبب اولدی و بونڭ نتیجه سی اوله رق اسلاملر ایچنده حسابسز کوب دینی مذهب لر میدان غه چیقدی (بو طوغروده طبری و ابن الاثیر کبی مؤرخلر خبلی تفصیل ایله یازمشلر در، مراجعت اولنه).

**

حضرت عثمان، گوزل صورتلی بر ذات ایدی. بو طوغروده حسن بصری: «بالغ اولدیغم صوڭ، منبرده، باصوب خطبه اوقودیغنک حضرت عثمان یوزینه قاراب طوردم، شول درجه ده جمال صاحبی ایدی، که بونڭ درجه سنده گوزل یوزلی بر آدمنی ایرلر آراسنده ده خاتونلر آراسنده ده، کوردیکم یوقدر» دیمشدر (۲). نسلی عمر و، عبدالله الاکبر، خالد اسمنده بالالار نندن قالدی. حضرت رسول قزلر نندن عقبی یوقدر.

حضرت عثمان، بای صحابه لر دن اولوب بیک جوهر د ایدی. «جیش العسرة» فائده یینه بیک دوه و ایللی آت (۳)، بیک دینار اعانت ایتمشدر. بوندن باشقه خیراتی و وققلری ده کوبدر.

حضرت عثمان تجهل و عمارت اشلرینی سو یوچی بر

(۱) الامامة والسياسة. ج ۱ ص ۶۳-۶۷-۶۸.

(۲) الامامة والسياسة. ج ۱ ص ۴۵.

(۳) الاستيعاب. ج ۲ ص ۴۸۸.

مقاله لر :

جوابلرم

(قواعد فقهیه حقهده)

ایسه، انتقادی ده «قوه ادبیه» سیله متناسبدر. «قل کل بعمل علی شا کله».

درست، بزم مطبوعاتمرده انتقاد فصلی - افکارده مسابقه میدانی اولسه ایسی، یعنی اولای بیلسه ایسی، شبهه یوق، گوزل اولور ایسی: ادبیلرک بری اوز اثرنده یا خود عمومی مطبوعاتده موضوعلرک برینه دائر اوز فکرینی بیان ایدر. دیگر بر ادیب یا خود عادی بر آدم او فکری یا تأیید ایدر، یا جرح ایدر، عاقبت، مسئله عهومه معلوم صورتده علمی روشده حل قیلنور اولسه ایسی، البته انتقادلر گوزل ثمره ویرور ایسی. ایندی بز بویله حاللره امید کوزیله باقارز. بر کون کلور مطبوعاتمز عالمنده انتقاد اوپله اولور. علمی ادبی اثرلرمرله برابر، انتقاد قلملری ده انشاءالله ترقی ایدر.

خطیب محترم محمد حنفی افندی حضرتلرینه تبعیت قیلوب، «سوگو اصلنده انتقادلر دن فائده هم ثمره یوقدر» دیه جک اولور ایسه کده، غایت بیوک بر فائده میدانده در: سوگو اصلنده انتقادلر دن بر پارلک فائده یوقلغی منتقدلرک اوزارینه ده معلوم اولدی دگلگی؟ ایشته بوده گوزل بر فائده در. اوفاق انتقادلره بویله بیوک بر فائده آز دگلدر. انتقادده «ئلوب آلمق سلکوب صالحق» اصولی شائع بر زمانده، محترم خطیب افندی طرفندن غایت گوزل روشده یازلمش انتقادده تشکر مزی عرض سوکونده بر ایکی سوز سوبله مگی ده مناسب کوردک.

۵نچی قاعده، شبهه یوق، استصحاب حال قاعده سیدر. شو قاعده ایله تحکیم حال قاعده سی آراسنده البته بیوک فرق واردر. اولگی قاعده ده «حال» احوالک مفردیدر. ایکنچی قاعده ده «حال» ماضی مقابلیدر. حلول ماده سندن اسم فاعلدر (?) کچمش ساعتلرک برنده ثابت بر حکمی شو ساعتی قدر طارنق - استصحاب حال قاعده سیدر. شو ساعتی وار حکمی کچمش ساعتلره چکهک تحکیم حال قاعده سیدر.

لیکن «زمان» نک اوزی حکمت نظرنده حقیقی برشی ایسه ده، زمانده ماضیلق حاللک استقبالیکی نسبی یا خود، ده طوغری تعبیر، وهی بر شیدر. زمانی خط کبی بر امتداد متصل صورتیله تصور ایدر ایسه ک، نقطه کبی تصور

محترم «شورا» مجل علمیه سنک ۷نچی عدنده خطیب محترم محمد حنفی افندی مظفر حضرتلرینک امضاسیل درج قیلنمش گوزل هم مفصل انتقاد اوفودم، هم مهنون اولدم. او قدر بیوک اعتنا ایله اوقولرینه، انتقاد یازار ایکن آچیق هم طوغری یازولرینه تشکر قیلوب، انتقادک بوللری هم اهمیت حقهده منتقد افندیکنک فکرینه بنده اشتراک ایدرم. درست، بزده انتقاد - همان انتقام کبی بر شیدر. اصول انتقاد، منتقد حضرتلرینک افاده سیله تعبیر ایده ایم، «ئلوب آلمق سلکوب صالحق» اصولیدر. مقصد مزده اصول مزده یالکنز سوگودر.

بن شو عهومدن اوزمی استثنای ایتمزسه مده، قواعد فقهیه حقهده انتقاد بولنده یازمش یا یازاچق همه ذواتی استثنای ایدرم. زیرا قواعد فقهیه شریعت اسلامیه نامندن نشر قیلنمش بر کتابدر. گوزل دگل نقطه لری، شریعت اسلامیه علویتنه ضرر ویره بیلور خطالری وار ایسه، مقدس شریعت اسلامیه مزی حمایه ایده جک غیرت اربابنه بنم عرض او تقدیرده مباح اولور. بن شریعت اسلامیه نامندن بر ایکی بیوک کتابی نشر ایتهک وظیفه سنه اقدام ایتمش ایسه م، البته اسلامیتک طهارتی پا کلگی بولنده بر دگل بیگ عرضی شرفی بدل ایدرم.

روحلری اوفاق دگل ادبیلر، طبیعتلرنده وار بیوکک اقتضاسیله، لسانلرینی ده قلملرینی ده البته سوگو کبی اوفاق حرکتلرله تلویث ایتمز لر. لیکن حمایه غیرتیله مدافعه حرارتیله اوپله حرکتلره تنزل ایده جک ذوات بولنور ایسه، بنم بر سوزم یوق. مقصد درست ایسه، سوبلنمش طوغری هم آچی سوزی ده قبول ایتهک البته ضروردر.

انتقاد قلملری، بنم کوزمده، تألیف قلملری کبیدر. تألیف قلمی طوغری بولدن بر قدر یازا بیلور ایسه، انتقاد قلمی ده ادب بولندن یازا بیلور. یازمق بعضاً بولدن چیقمقبر. انساننک تألیفی انشاسی قوه ادبیه سیله متناسب

اسمای حسنی عدینه ایرشدرمک ایچون سادات حنفیه زائدلری ده ذکر ایتمش ایسه، بنده موافقت ایندم. ۵۴نچی قاعده سوکنده ۵۵نچی قاعدهده البته شویله در.

۶۵نچی قاعده شرحنده ذکر قیلنمش ایکی عقدک هر بری منعقد اولور. مسئلهده اختلاف یوقدر.

۷۵نچی قاعده ایله ۷۶نچی قاعدهده غاصب حقنده سویلنمش ایکی سوزده تناقض واردر دیمش محترم خطیب افندی حضرتلری. درست، ظاهرده تناقض واردر. بن او ایکی سوزک هر برینی فقیهلرک لسانندن نقل ایتمش ایندم.

۷۵نچی قاعدهدن غاصبک «مال المده تلف اولدی» سوزینی فقهای کرام استئنا ایتمش. غاصبی حبسده مؤبد ایتمه مک ضرورنی ایچون.

۷۶نچی قاعدهده غاصبک شو سوزینی تفریع یولندهده ذکر ایتمش. شو تناقض کبی بر شی فقیهلرک وجه نظرده اختلافلرندن ناشی اولا بیلور. یاخود غاصبارک حالیل مختلف اولور مسئلهلردن اولا بیلور. هر تقدیر فروعلری بن فقهای کرامندن نقل ایندم.

۷۹نچی قاعدهبی شرحده سویلنمش سوزلری - منتقد افندی حقیقته التزام ایتمک جهتیله قبول ایتمش، ممنون اولدم. حقیقتلریده انکار ایدر قدر تقلید اهل ایمانک هیچ برینه مناسب اولماسه کرک.

۸۱نچی قاعدهده، ۵۷نچی صحیفهده، آشاغیدن ۳نچی یولده «او کون تسلیم ایتمز ایسه» عبارسی مطبعه خطاسی دگل بنم خطام در. او قدر اعتناکزه، همده تبرع یولیله تادبکزه تشکر ایدرم.

۸۶نچی قاعدهده نکالینی سلطانیه دن خاتونلری استئنا احترام قاعدهسنه، صبیلری استئنا مرحمت قاعدهسنه مبتیدر. نفوسی محافظه رجال وظیفهسی اولدیغنه کوره، نفوس محافظه سیچون طرح قیلنور نکالینی سلطانیه دن خاتونلرده صبیلرده مستثنی اولور. حقوقده دونلکدن دگل، بلکه نفوس محافظه وظیفهسی خاتونلره صبیله مترتب دگلکدن ناشیدر. ملک محافظهسی مالکک وظیفهسی اولدیغنه کوره، هر بر مالک داخل اولور.

۸۴-۸۶ قاعدهلردن سوک، درست، ۸۷نچی قاعده زائد کبیدر. لیکن بزم حنفی اماملر ذکر ایتمش.

۹۱نچی قاعدهده منتقد افندی کمالی محاکمه لری غایت گوزلدر. لیکن مثالزده شرعاً جائز اولان فعل - تبهوری

قیلنور بر «حموهوم» آن اولور. نقطه بی خط متصلک هر برنده صورتک امکانی کبی آنی ده زمانک هر برنده تصور ممکندر. شو «آن» مفروضه نسبتله زمانده ماضیلک حالک استقبالیک حاصل اولور: «آن» نک اوکنده اولور زمان، ماضی اولور؛ سوکنده اولور زمان - مستقبل اولور. آن موهومک اوزینی حامل اولور زمان - حال اولور. زمانده ماضیلک حالک استقبالیک اعتباری اولدیغنه کوره، استصحاب حال قاعدهسیله تحکیم حال قاعدهسی فی الحقیقه بر اولوب، اختلاف یالکتر ناظرک نظرده اختلافیله اولور.

۹نچی قاعدهده اک سوک فرع - قاعدهیه مترتب اولا بیلور. زیرا الده وار مالده «غصب قیلنمش اولوق» وصفیله «بیرلمش اولوق» وصفی معتمل اولسه، انسانک دیانتی برائی اقتضاسیله «غصب قیلنماش اولوق» اصل اولور.

۱۰نچی قاعده، سوزک غایت درست، ۵نچی قاعده فرعیدر. سادات حنفیهیه تبعیت قیلوب، بن ۱۰نچی قاعدهبی ده ذکر ایتمش ایندم. ۱۷نچی قاعدهدن سوک ۱۸نچی قاعده زائد کبی ایسهده، بر قدر تفصیل خاطر ایچون اولسه کرک، سادات حنفیه هر برینی ذکر ایتمش.

۱۹نچی سوکنده، ۲۰نچی قاعده زائد دگلدر. ضررک جائز دگلگی برشی؛ واقع اولاق ضررک وجوب ازالهسی باشقه بر شیدر. سادات حنفیه شو ایکی قاعدهبی ده علی حده ذکر ایتمش. ۲۰نچی دن سوک ۳۰نچی ده زائد اولماسه بری وار. زیرا اولگیسی ازاله حقنده، ایکنچیسی - تمامیله ازالهسی ممکن دگل ضرری مشقتی تخفیف حقنددر.

شویله متقارب قاعدهلرک فرقاری فرعلرنک بر قدر کوسترلشد. ۲۶نچی قاعده ایله ۲۷نچی قاعده متقارب ایسهده، موضوعلرن یا خود، دها طوغری تعبیر، دائرهلری باشقه در. فرعلری سرد قیلنمش ایکن شو جهت بر قدر ایضاح قیلنمشدر.

۲۹نچی قاعدهده ذکر قیلنمش فروع ۲۸نچی قاعدهیه تفریع قیلنه بیلور. لیکن بن او فرعلری مفسدهلرک تعارضی نقطهسندن ذکر ایتمه دم. بلکه مصلحت تحصیل قیلایم فصدیله دیگر بر آدمه مفسده ایقاع ایدهجک حرکت حقنده سویله دم. لاجل ذلک او فرعلری ۲۹نچی قاعدهیه ده تفریع درست اولور. محترم خطیب افندی حضرتلری ۲۹نچی قاعده اخیرنده اشاره قیلنمش اوچ آیت کریمه دن استدلال حقنده اوزلرینک فکترلرینی سویلهش اولسه لر گوزل اولور ایدی. زیرا او استدلال بنم اوز مالم ایدی.

۳۲نچی قاعدهدن سوک ۴۳-۴۴ قاعدهلر البته زائددر.

۱۰۸ صحیفه ده، ۶ نچی یول ده، درست، مطبعه خطاسی

واردی. دال ایله «دفع» اولوق تیوش ایدی.

۱۷۴ نچی قاعده اهل علم قاشنده متفق علیه اولور ایسه، غایت گوزل. لیکن مصلحتی رعایه علی سبیل الوجوب دگل، بلکه یالکیز علی سبیل العاده دیمک - هر سوزی معناسیله وزن ایدر اهل علم آغزینه او قدر لائق اولو بیلور سوز دگلدر. زیرا حکیم مطلقاً حکمت الهیه سی اقتضاسیله جاری اولور سنت الهیه عادت الهیه - بزم فکر مزه خطور ایله بیلور «وجوب» لردن بر قاچ درجه دها عالیدر. بزه معلوم «وجوب» یوز دفعه متبدل اولور، بیگلر چه مستثناسی بولنور؛ لیکن سنت الهیه، علی الخصوص احسان الهیه تأیید فیلنور مصلحت مسئله سی هیچ بروقت متبدل اولاماز. «۱۷۵ نچی قاعده - ۱۷۴ نچی قاعده دن مغنی اولسه کَرَک» سوزک، - قاعده لری متن یازار اهل تصنیف اصلیه یازار ایسه ک، مقبول اولو بیلور. یوقسه، بیان ده افاده بولنه سلوک ایدر ایسه ک، شو ایکی قاعده دن هر بری اوز باشنه قاعده در.

۱۷۷ نچی قاعده، عبادت ده نیابت یوقلغنه «ولا تزر وازرة وزر اخرى» آیت کریمه سیله اهل علمک استدلالی: فائده سی ثمره سی اوزینه عائد دگل هر بر عملک وزر اوله قلعی جهتیله ایدی. عرف قرآن ده وزر - آغرلق معناسنده در «ووضعنا عنک وزرک» کبی. عبادت ده نیابت جائز اولور ایسه، ثوابی ثمره سی نایبه دگل، باشقه بر آدمه اولاجق ده، اوله عبادت نایب ایچون البته بر وزر اولاجق. ۱۸۳ نچی قاعده ده صوڭ جمله ۱۶۵ قاعده به مخالفی دگلدر. زیرا معناسی قصد فیلنماش «طلاق» لفظی هیچ بر صورتله سبب شرعی دگلدر. قصد یوق طلاق ده سببیت بولنه ماز.

۱۸۶ نچی قاعده ده یازلمش سوزلره منتقد افندی طرفندن کوسترلش سوزلرک مخالفتی بولنمسه کَرَک. ۱۸۸ نچی قاعده ده سوزمزه ۱۸۹ نچی قاعده ده اجماع امتی دعوامرک بری دیگرینه مخالفتی ده یوقدر. بر قدر فکر صوڭنده مخالفت یوقلق البته ظاهر اولور.

۱۸۹ نچی قاعده «یر - بر آدمک ده بر جماعتک ده ملکی اولو بیلور» مسئله سنه قرآن کریم دن آیتلر سرد ایتمش ایکن، منتقد افندیڭ فکرینه کوره، غایت بیوک نکلفلره ارتکاب ایتمش. نکلفی نره ده؟ دلیلسز قبول قیلنه بیلور مسئله لره متعدد آیتلردن دلایل کوسترمک ده می؟ یاخود

صوفیق دوکمکدر، لباس یاقه ق دگل ضمان - نیمور صوفیق فعلنه دگل، من غیر قصد ایسه ده لباس یاقه ق فعلنه مترتبدلر. ۹۶ نچی قاعده ده «اداسی واجب دگل بر مالی دفع ایسه استرداد ایله بیلور» دیدک. هبه یا صدقه طریقیله اولور ایسه، قابضک حق تعالی کوره، استرداد ایله مز. زیرا اوز ملکی دگل، غیرک ملکی اولوش اولور.

۱۲۵ نچی قاعده بی، بیوک حقیقتدر عباره سیله قطعی صورتک، محترم منتقد حضرتلر یڭ قبوللری بزی زیاده سیله ممنون ایدی. روسیه ده شو کونه قدر حل فیلنماش مهم بر مسئله علمیه حل فیلندی دیمک!

۱۲۷ نچی قاعده، ۳ نچی فرع ده عباره ده بر قدر تعقید وار ایسه ده، خطا یوقدر.

۱۳۱ نچی قاعده بی ده بلا تردد قبوللری محترم خطیب افندی حضرتلر یڭ غایت بیوک انصافلرینه، هم ده غایت گوزل فهملرینه دلالت ایدر. اوز باشنه معلوم اولو بیلور بر حقیقت ده «دلیلک نادر؟ مأخذک نادر؟» کبی یالکیز عئاده دلالت ایدر سوز البته انصاف اولاماز. اهل علم سوزی، فلان کتابدن منقوللگنه کوره دگل، بلکه حقلغنه کوره قبول ایدر.

۱۳۹ نچی قاعده ده، ۹۱ صحیفه ده قلم خطاسی ده مطبعه خطاسی یوق.

۱۵۸ نچی قاعده ده امام الائمه ابو حنیفه حضرتلر یڭ نظرینی نقل ایتدک. امامک نظری بزم فکر مزه کوره غایت علمیدر. شو نظرک خلافتده سرک طرفدن سویلنمش سوزلری ده اولگی سطرلر ده یازمش ایدک.

۱۶۳ نچی قاعده ده بنم شرطیه م حقتده بر قاچ آدم طرفندن سویلنمش سوزلری نقل ایتمه مش اولسه کز ایدی دها گوزل اولور ایدی. شرطیه لره قرآن کریم عرفندن غافل ایکن انصافدن اوزاق کتمش مغروراره «واتقوا الله ان کنتم مؤمنین» دیمکن باشقه بر چاره یوقدر.

۱۶۶ نچی قاعده بی، حنفیلرک منهلرینه مخالف ایسه ده، قبولکیز، هر بر حقیقتی احترام ایتمک جهتیله، غایت گوزلدر. شو قدر ظاهر بر حقیقت ده «مأخذک نادر؟» کبی سوزلری سویله مک اهل علمک شأنه مناسب اولمسه کَرَک. سز سوزی مأخذیله دگل، بلکه بر هانیله تقدیر ایدیورسز. حنفیلرک منهلرینه بر قدر مخالفتی وار هر بر قاعده ده فکرکزی سویله مش اولسه کز گوزل اولور ایدی. مثلاً ۱۵۹ قاعده کبی.

لکن فقیه لارک حرمنه تعدی یولنده دگل، بلکه دعوامی اثبات ده تشبث یولنده ایدی. «اسلامیت - مسکین رفیق لری مملوکتیدن آزاد ایتدی می؟» سؤالنه مذهب لری ندوبن قیلنمش فقیه لارک جواب لری البته «یوق!» اولاقچ. رفیق لره شفقت مرحمت وظیفه لری مملوکت کبی ظلمدن آزاد قیلو دگل. الله بیلور، او ییله عباره لردن مقصدن تنفیر دگل ایدی.

اذا علم الله الکریم سریرتی

فلست ابالی من سواه اذا سخط.

۱۹۴ نچی قاعده ده بیان قیلنمش «وجود روح - بقا روح» مسئله ارنده بزم فکرمز همان اودر. روحک بقا - سی ده وجودی ده دینک لوازمندن دگل، بلکه الک بیوک اساس لریدر. بویله شیلر ده بنهی سزک نرد دگزرده تعجب ایدیم، یاخود سزمی بنم اسلامیت اساس لرینه تعصبه؟

۲۰۷ - ۲۰۸ صحیفه لرده «ضرورت یوق ایکن طلاق - لغودر.» مسئله سنه آیت کریمه ایله استدلال مده بن همان اصرار ایدرم.

۱۹۹ نچی قاعده ده، ۲۲۰ - ۲۲۱ صحیفه لرده بیان قیلنمش سوزلر - فقه هم اصول فقه کتابلر نده مشهور اولوب کتمش رأیلره هر نه قدر مخالفی ایسه ده، هر حال ده البته درست لگی قریب یاخود محقق سوزلر در. سزک طرفدن کوسترلش «المنار» سوزلرینه بزم سوزلر بر قدر باشقه اولسه کرک.

۲۰۰ نچی قاعده مزی، هم ده او قاعده بی اثبات یولنده دلیل مزی استجسان طریقله منتقد افندیکن قبول لری بنی مهنون ایتدی. بینه قاعده سنده محاکمه بویله سویلنمش سوزلری ده گوزلدر.

محترم خطیب افندی حضرتلریکنک او قدر اعتنا او قدر تأدب او قدر دقتله انتقاد لرینه تشکر ایدرم، بالکنز تشکر دگل، بلکه افتخار ایدرم. شو کونه قدر یازامش هجوم لارک هر بری بلسکه همه سی بویله انتقاد لارک برکه - سیله بنم کوزم ده اهمیتندن توشدی.

«قواعد فقهیه کبی فائده لی بر مجموعه کورمه دم» دیمش سز. ریاسز سویلنمش سوزلری - ریا ایله گویا قبول ایتمه مک مناسب اولماسه کرک. بن ده شو سوزلری ضروریت هواسیله دگل بلسکه هجوملردن مدافعه هوسیه قبول ایتمش کبی اولایم. مساعده وار ایسه، جلاء الروح ده مولوی جامی حضرتلریکنک بر ایکی بیتیه تمثیل ایدیم:

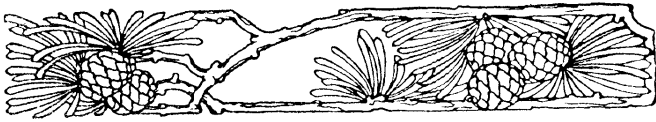
دلالتی یوق آیتلری کوچله نوب دلیل ایتمه ده می؟ استدلال مز شویله اولمش ایسه، سزک سوزلر درست لکن قاعده لارک حقیقتنه سوزلرک ضروری یوق.

۱۹۲ نچی قاعده کبی اهل علم فاشنده اهمیت غایت بیوک بر قاعده حقنده فکرکزی بازار ایکن، ده مفضل صورتده یازمش اولسه کز گوزل اولور ایدی. جزئی بر مثالده ایکی نظرک برینی ترجیح ایتمه یولنده فکرکزی یورتمش ایسه کز، قاعده مزک اوزی حقنده بر ایکی سوز سویله مک ده مناسب اولور ایدی. هند قصه سنده شارع اکبرک حکمی، سزک اختیارکزی کبی، قضا اولسه ایدی شارع حضرتلری ابوسفیان دعوت ایدر ایدی. زیرا قضا علی الغائب جائز دگلدر. شو قصه - مکده ایدی ابوسفیان او ساعتده مکده وار ایدی. قضا اولسه ایدی، بلا شبیه، ابوسفیان دعوت ایدر ایدی. بوکا کوره، امام شافعی حضرتلری «او حکم - فتوی ایدی، قضا دگل ایدی» دیمش.

۱۹۳ نچی قاعده ده، ۱۴۹ نچی صحیفه ده «انسان - رأی کلیدن منبعث اولور» عباره مز، منتقد افندیکن نظر نده، بر قدر افاده سز ایمش. شو عباره ده بزم بالکنز اوزمه مخصوص اصطلاحی کلمه لری یوقدر، ترکیبی ده البته درستدر. انسان، رأی کلمه لریکنک معناسی معلوم ایسه، منبعث کلمه سی ده معلومدر قرآن کریم ده «الشمس» سوره سنده «اذ انبعث اشقاها» آیت کریمه سنده کلمش دگلی؟ بونکله برابر، بن او جهله بی شرح ده ایتمش ایدم. شرح عباره سی ده او قدر مختل دگل کبی ایدی. آکلانماق نه دن ایمش؟

۱۸۲ نچی صحیفه ده «عقوبت مرتد» مسئله سنده منتقد افندی بزه مخالفی بر فکری کوستر مده مش. شهی شو مناسبته عرض ایدیم: قواعد فقهیه ده «دین ده حریت» مسئله سینی بازار ایکن، بن ده بیوک بر غفلت بولنمش ایدی. ۱۲ نچی ملزمه بی طبع ایتدکن صوگ، خاطر مه کلدی: دین ده حریت مسئله سنه، ارتداد ایچون عقوبت یوفلغنه آچیق دلالت ایدر بر ایکی آیت کریمه قرآن کریم ده وار ایمش. غفلتمزه بر قدر اوکوندک، لکن اجماع خلافه کبی سویلنمش بر سوزمک برهانی ظهورینه هر شیدن زیاده مهنون اولدق.

محترم منتقد افندی حضرتلری رفیت مسئله سنده تعبیرلرک لسانهک بر قدر شدتی حقنده نصیحت یولنده گوزل سوزلر یازمش. بن البته، بلاریا، او یل سوزلری قبول ایدرم، تشکر ایدرم. لسانم ده شدت وار ایدی،

«تل ياريشى» مقاله لرى حقننده .

۱۹

بو خيالى مقاله صناعت ادبىدن جوسمار (توصيف -
 Описание) ايله يازلمشدر. موندای جوسمارلاونڭ تاتلى
 بولوى سارنلى (شاعرانه) يازاونده در. موندابنى يازوچى
 اوزينڭ كويده بولماغان ادبى كوچى ايله خلقنڭ روحى غنه
 بلىگان اما نلى ايله ايتنه آلمانغان روشده جوسمارلاب،
 اديمه لهب كورسه تىسه شونده تاتلى بولادر. بوقسه، خلقنڭ
 كوروب بلىگانچه گنه و بلىگان سويله ب بيره آلمانچه غنه
 يازغان موندای جوسمارلرده سارن بوقدر؛ سارنسىز تهميده
 بوقدر.

اچنده بات سوز بولماسده توزه تىرك سوزار و تىركىلار
 بار ايدى؛ لىكن عادى سوز بولدىغى اوچون ياكلىشلا
 ساناب توروننده كيره كىسنمه دك .

۲۰، ۲۱

بو ايكى مقاله صناعت ادبىنه نڭ «بورش» (رحله -
 Поездка) بولمىدىن در. بو مقاله لرنڭ ياكلىشى شونچه
 كويديركه، توزه تىكهنده بوتونله ياكلى مقاله لار يازوب
 بيرو لازم بولادر. شولاي بولسده آنالرمز طائفه سى
 اچىدىن يازغان بىر دن برگنه بولغان مقاله انتقادسىز اونمه سون
 اوچون بىر نيچه سوز يازايق:

۲۰ نچى مقاله ده آلتى توشده «كويمه» سوزى باردر.
 تلمزده هر نرسه نڭ اوستى دوغال (۱) بولوب قابلانسه
 شوگا كويمه ديورلر. پيچنڭ كويمه سى، كويمه لى آر با،
 كويمه لى چانا بولادر. بو زمانده كىبت، ساراي و آمار
 كى قارالتىلرنڭ چاترىن هم كويمه لى قىلوب بابا باشلا ديلا.
 اما دريا بيتنده بوزوب يورى تورغان سفينه نڭ
 توركيچه سى ايسه «كىمه» در. غرب توركييلرنڭ آوزىدىن

(۱) ايكى متوازي سىزى نڭ بىر باشلار خط منحنى ايله توتاشتارسه
 شول شكلده بولغان سىزى نڭ نوزكى تىله «دوغال» ديورلر. شكلى مناو:
 (П) شوندىن آلتوب، ايكى تىرتىنى اوستاب تورا تورغان آغاچقه ده -
 دوغا - ديولگان. دوغا اوز لغتوزدر. بىر دن روسلرغده كوچكان.

گر امروز آرد اين خادم زبحر علم تر آبي
 بى دست ودهان شستن ازينا چيست ناوانش
 بغافانى ازان بحر ار رسد رشعى بر انگيزد
 چو سوسن تر زبان تحسين كنان ازخاك شروانش
 فضولى ميكنم كه ژر طبعان قدر آن دانند
 گر آرد در مقابل نكته دان باسحر سبحانش .

«احكام شرعيه مجله سى» حقننده، درست، بن مراجعت
 ايتدم. اولا بيلور ارشادلردن، گوزل فىكرلردن استفاده
 ايدمه بيلمك اميدى ده البته بنده وار ايدى. بىر ايكى آدم
 جواب ويبرمش كى ايدى. جوابلرى «امتحان صورانيه -
 سنده كتابكى امتحان ايتدر!» ديمك كى بىر شيدىن عبارت
 ايدى.

گوزل اولا بيلور ايسه ده، بن بويله بىر فىكرى قبول
 ايدمه مم. امتحان صورانيه سنده شهادت آلمق شرفنه نائل
 اولا بيله چك كتابى بن كندوم قبول ايدمه مم. اويله كتابى
 علما جمعيتى يازارسه، يازار.

مراجعتم ده اڭ مهم مقصدم - امام افنديلرڭ حضرتلرڭ،
 احترام طريقبيله، كوكلكلر بىنى بولمق، خاطرلر بىنى رعايه
 ايتمك چىنى ايدى. بىنم مقصدم بهر تقدير حاصل اولدى
 سكوت ايتمشلار ايسه، افندارسلردن دگل، بلىكه اعتبار -
 سىزلىدىن ايدى. لىكن بويله مسئله لرده اعتبار سىزلىق ده
 بد تر در. زيرا بىنم حقم ده دگل، بلىكه

«احكام شرعيه مجله سى» نى التزام ايتدم. شايد قبول
 قىلنور اميد بيله گنه دگل ايدى. بىنم ده ما مقدس بىر اميدم
 واردر. او مقدس املنى تحقيق يولنده، طبيعى، بن انشاء
 الله بلا مساهله حركت ايدرم. ملتزمڭ حاجت عاجله سى
 روصيله، اقتضاسيله شايد گوزل مقصده ايرشورم .

خطيب محترم محمد حنفى افندى مظفر، داملا داود
 افندى آقچور بىن حضرتلرى كىبى، مطبوعات صحيفه لرنده
 بكا جان، نشاط ويروب طورور امام افنديلره، هم ده
 عرض امنيت ايتمش محترم ذاتلره بن عهوى صورتده
 تشكرلرمى بيان ايدرم. رحمت!

ماي ۱۲ ده ۱۹۱۱ سنه . موسى بيگييف .

عبرتلى سوزلو:

بالقاو خاتوننڭ بىر دن بىر اوڭقانلار بىر كىتوبى واوڭقان
 خاتوننڭ بىر دن بىر بالقاو لار بىر كوكلىمه محبت توشدى كىبىنه
 علامندىر .

خلقى تار آدمىن حتى اوز اهلى ده بىزار .

بولماوی زور کیمچیلک ایدی . محترمه طیبہ بیکہ اوشی
ایکی مقالہسی ایله یاریشقه قوشلوب، شونجه میلیون
آنالرمزنگ یوزارن آق قیلدیغی اوچون چن کوکلیدن
رحمت اوقوب، آنالق حرمتی یوزندن، قلم توتقان آچمسز
قوللرن اوبهم . رحمت! . . . کوب یاشا!

حسن علی .

یالقاولق حقنده آتا آنا و معلملرگه .

(«المقتطفی» دن مقتبس) .

درسلی طوغروسنده یالقاولق شاگردلرنی عیب قیلماق
و آنلرنی قباحلی صانماق عادی شایع اولوب، بویله شاگردلر
هر وقت جزا کوررلر و شلتهار ایشدرلر حتی که کوب وقت
مکتبلردن ده سورلورلر . فقط بویله معاملده بر قدر حقسزلق
وار . زیرا یالقاولق، اختیار ی بر شی دگل . آدمنگ یالقاولق
اولمقینگ سببی اش سویمگانلک دگل بلکه اشلرگه کوچی
یته آلمغانلقدیر .

اگرده آتا و آنالر، ولیلر و معلملر اوزلری تجربه
ایتسهلر اوشبو سوزلرنک درست ایدیکنی اوز تجربهلری
ایلهده بیلورلر . شونک ایچون یالقاولرغه جزا ویرمک تکدیر
ایتمکدن مقدم سبیلرینی تیکشدرگه و شوکا کوره اش
قیلورغه تیوشلی .

یالقاولر بر قاچ صنفلرغه آیرلورلر . بر صنف ایسه
یالقاولق ایله آز مبتلا اولوب اوزلرینگ وظیفهلرینه کوب
کمچیلک کتورمازلر، بونلر کوبراک و قتلرینی اویقو ایله
کچرلر . ایکنچی بر صنف بدنلری سلامت کیمسهلر
اولوب عملرینی اوینلر ایله اوزدروب دفتر و کتاب همده
درس که محبتلری اولماز . اوچونچی بر صنف ایسه بتون
وقتلرینی اشسز و اوینسز کچرلر .

اوشبو اوچ صنف یالقاولقینگ سببی بر نرسه اولوب
بوده آغولانمقدن عبارتدر . یالقاولر واقعه آغولانمش
کیمسهلردر . شویله ایسهده کوب وقته اوشبو آغو، اجتهاد
سببندن بتهر، سلامتک تابمق ممکن اولور .

برنجی و ایکنچی صنف یالقاولق کوب وقته ازومندن
آرتق آشامق و تورصاق طوادرمق سببندن اولور . اگرده

نیچک ایشتلرگانی بلمهمن؛ اما یاز وارنده «کمی» یازارلر .
هر حالده، سفینه گه کوبمه دبو یاگلش بولسه کیرهک .
کیمه لرنک جیل کوچی ایله بورگانینه «جیلگان»؛ پار
(بوغ) کوچی ایله بورگانینه اوت کیمه دبولور (۲) .

بو مقاله ننگ ۳۲ نچی بولندهغی «آپشاق» سوزینگ
معناسی بزگه معلوم ایمهس ایدی - جوده و هم یالقاولق
معناسنده ایکن . (قاموس تورکی - جلد ۱، بیت ۱۸) .
شول - اوق بواده «شودر» سوزینگ معناسی هم بزگه
معلوم ایمهس . بلدراسه ترکب (قید ایتوب) قویار ایدک .

مقاله لرننگ آباغندهغی اعنذارنده، موندای یازوارنک
قیونلغندن زارلانغان سوکنده، «نانارچه یازو قیون ایکن»
دیهدر .

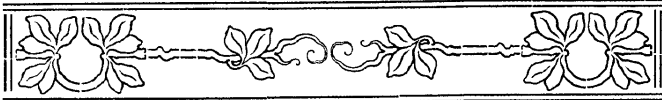
دنیاده «تاتار نلی» آنلی بولمک بر تل بولمادیغی
اوچون البته اوندای موهوم نلر ایله سوبله و هم یازو
قیون بولسه قیون - چغار . اما دنیاده، سوبله نوی جیکل
و یازوی قولابلی بولغان «تورکی تل» باردرکه، اول
آندای ۴۵ - ۵۰ بوان غنه عبارت بولغان مقاله لر یازا
آماسلق قیون بر تل ایمهس . «شورا» اداره سی هم
«تاتارچه» ایمهس، بلکه تورکیچه بولغان تل یاریشینه
اوندمش ایدی . (تل یاریشی مجموعه سی - بیت ۲۲،
بول ۱۶ - غه باقی) .

فقط برگنه اش : باشمزی بوغار برق کوتاروب،
کوزمزی تولیرق آچوب، یان یاغمزغه قاراب، دنیاده
یالقاولق تورکی نلی بارلقنی کورسهک؛ آباقلرمزدهغی نادانلق
تشارینی بوشانوب، تعصب کیشه نلرینی آغتوب، بر
نیچه آدم الگه ری قارای بورسهک بارچه قیونلقدن
قولوب، جیکلک بولمرن تابوب آلاچمیز . بوقسه، بورنغی
تعصب بغاوارینه چرمانلوب یاتقاننگ اوسته وینه ناتارلق
بیلرینه ده مقتاب یابشسهق - بچهن بازارینگ سازلغندن
مه کنگی چغا آلمایاچمیز .

بز شولای توشنهمز .

ایدل بویندن، اورال آراسندن، تورکستاندن و
سیر یادن کیلوب قوشلغان اوشی مقدس «تل یاریشی»
اچنده، بیش میلیوندن آرتق بولغان تورکی آبالردن بری

(۲) دیگن کیمه لرنه تلمزده «قاراب» دیولور . بوده اوز لغتمز
بولسه کیرهک . «کاراب» یازو یاگلشدر .

میسینوئیرلر جمعیتلری

XI

میسینوئیرلرده اولان اجتهاد و فعالیت

مسلكلرمزده باشقەلق ومقصدلرمزده خلاف اولدیغی ایچون میسینوئیرلر بزدن رضا اولمازلر و بزلر میسینوئیرلردن رضا اولماز ایسهك عجب دگل.

رفیقلر آراسنده صمیمی صورتده دوستلق وجدی مخادنت اولمیه چغی طبیعی بر شیدر. شویله ایسهده رفیقلر مزده اولان اجتهاد و فعالیتلرین کوروب حیران اولورغه و عمللرینی تقدیر قیلورغه، «کاشکی بونلرنك اوندن بری قدر اولسون بزلرده هم غیرت و حمیت اولسه ایدی» دیه غبطه ایدرگه مسلك باشقەلقی مانع دگلر.

میسینوئیرلرنك نصرانیت نشر ایتمکده اولان اجتهاد-لری حقنده بحث ایتمک قصدنده دگلمز. بوشی ایسه هر کیم گه معلوم. حتی بونلر بر آدمی خرستیان ایتمک یولنده اون کشینی علملی و یوز آدمی هنرلی قیلورغه مجبورلردر. بلسکه بو یرده بونلرنك اجتهادلری ایچون بر ایکی مثال غنه ذکر ایتمک قصدنده مز.

آفریقا ایچلرینه سیاحت ایدوچی فرنگلر، وحشیلر-نك سنتلی اولدقلرینی کور دکلر نده طبیعت خلافتده اولان بو عادتنك سببن نفتیش ایتمشلر ونهسایت حضرت عمر زماننده آفریقا اورتالرینه قدر کررگه موفق اولمش عرب کروانلرینك تأثیری ایله شویله بر عملنك عادت اولوب فالدیغنی آکلاملردر.

سنت عملینی التزام ایتمش خلقلر ایچون اسلامنك باشقە قاعدهلرینی ده قبول ایتمک قولای ایدی بونلر هیچ شبهه سز اسلام دیننی قبول ایده چکلر ایدی، لکن بو طوغرو ده حضرت عمر سوکنده اسلاملر طرفندن آرغنه اولسه ده غیرت صرف ایدلمادی.

آفریقا ایچلری شویله طورسون، حتی اسلاملر مصر فبطیلرینك گروه گروه اوله رق اسلام قبول ایندیکلرینی کوردیکلرینده جزیه لردن کله چك واردانلرنك کیموندن قورقوب بونلرنك اسلام قبول ایتمکلرینه مانع اوله ق حقنك چاره لرگه کرشمشلر ایدی. خرستیانلر ایسه دین خدمتی

آزراق آشامق ایله قذاعت ایدلسه و اشلرنی ممکن قدر نظامغه قوبوب هر اشنی اوز ساعتندن کچکرمازلک حقنده اجتهاد قیلنسه اوشبو آغونك یا که آفتنك کیتوی قولایدر. اوچونچی صنف یالقاولق کوبرهك، باشلرده پیدا اولور. بونلرنك هر وقت باشلری آورتور، ایچلری قاتار، قورقچ توشلر کوررلر، آش لذتینی تابمازلر، یوق ایچون آچیلگری کیلوب طورر، آلداب سوبلرلر. بونك سببی یا که قزامق کبی خسته لکلر و یا که کوب آشاوچی و یا که ایسرتکچ ایچوچی آنا و آنالردن میراث اولمقدن عبارتدر. بو کیمسه ار ممکن قدر ایت آشامازغه، عقل و بدننی بر آز راحتلندررگه، قهوه، چای و ایسرتکچ کبی ایچملکلردن صافلانرغه، ماوغروسی صافی صودن باشقە نرسه ایچمازگه تیوشلی. اوشبو وقتده بو صنف یالقاولقدن قورقولمق ممکندر. معتدل قویاش قزوارنده و کوکل ایچون راحت کتوره چک عجائب طبیعتنی مشاهده قیلوب بومرک، مشقتسز اوینلر اوینامق، صوده بوزمک، آز آرغنه قزقلی حکایتلر اوقومق، موسیقی تاوشلری دکلامق اوشبو قسم یالقاولق ایچون فائده لی دوالردندر. هر حالده یالقاولق بالالار و یالقاولق شاگردلرگه جزا و یررگه آشقمازغه، بلسکه جزادن ایلك یالقاولقنك سببلرینی نیکشروب لازم چاره لرینی کوررگه تیوشلی. اوزلری مقتدر اولمامش کیمسه ار، بویله مسئله لرینی بیلوچیلر خصوصا طبیقلر ایله مشورت ایتمسه ار، ضرر کورمازلر. جزانك وقتی اوتماز اما دوا و چاره نك وقتی احتمال اوتوب کیتار. وقتی اوتمیه چک اشلردن بیگرهك وقتلری اوتچکلرینی قارامق آرتقدر. یالقاولق، دواسی مشکل دگل بر خسته لکلر، شونی خامرده طومق لازم.

قازاق جری:

صلولاب، سوز چغارو، اونیر اییمس
 أونومدی، او، بر فایده، بیریر اییمس
 نچوتقان، جیروك طاوب، سوبله مه سه
 شیبجیره، بولسه داغی، چیبیر اییمس
 طاوب آیط! آز آیط ساكك، طازاسن آیط!
 جاغمدی، صونده جایما، کیلیر کیکیس.

عمر القرشی

مقدم وقتلر ده خرستیانلقلقنك اسمی ده اولمامش « اوغندا » مملكتی میسیونیرلرنك آرمی نالمی ایتمش اجتهادلری سببندن بوکونده خالص بر خرستیان مملكتی اولمشدر . « اوغندا » لسانینه ترجمه قیلوب انگلیز حرفی ایله طبع ایئدردیلر و اهالی آراسینه نشر قیلدیلر .

مسلمان سودا گرلرینك سودانده كوب یورمكلى و حكومت عسكرى آراسنده مسلمان صاداتلرنك كوبلگی بو اورنده خرستیانلق تارالمق طوغر وسنده مانع كبی كورلور ایسه ده بو سودا گرلر و بو صاداتلرنك تأثیر- لری آنچق بیوكلرگه در . بالالار و یاش اوسه لرر میسیون- نیرلرنك مكئبلرینه دوام ایئدوب هم دین هم ده هنر اوگر- نوب دنیلرینی تأمین ایئدوب طوردقلرندن و كلچك كونه آنا آنا اولاقچ و ملتلرینی تربیه ایده چك بالالر خالص خرستیان اولوب يتشمكده اولدقلرندن بوکون اوله چك و ایرته گه ایئشیدن چیقاقچ فارتلرنك مسلمان سودا گرلری و مسلمان صاداتلرنك نفوذلرنده طورمقلرنده نه فائده وار ؟ اگر ده اسلام عالملى ده بو یئرلر ده مكئبلر آچوب بالالرغه دین اوقوتسه لر و دنیاوی هنرلر تعلیم ایئدوب معیشتلرینی تأمین اینسه لر ایدی ، باشقه لرنك حرکتلرینه مانع اولورلر بلکه غالب ده كلورلر ایدی ، لکن میسیون- نیرلرنك بختلرینه قارشو اسلام خلقنده همتسزلك و یالقاو- لى هم قیدسزلىق غالبدر .

« ایئشبق » ژورنالینه ده اوشبو روشده بر خبر یازلمشدر :

بوكونلر ده اداره مرگه آوروپالی قیافتنده بر خانون كروب مدیره مز ایله كورشدی و اوزینی ده بویله تعریف قیلدی :

بن ، میسیونیر خانونلر جمله سندن بر خانون اولوب وطنم « پیتر بورغ » شهریدر . « پیتر بورغ » ده سكر صنفلی بر گیمنازیه نی تمام ایئدیكم سوگنده « مصر » هم « بیروت » شهرلرنده سیاحت ایئدم . اوشبو سیاحتنده میسیونیرلرگه مخصوص اولان « دارالفنون » تحصیلنی تمام قیلوب قایتدم و دین گه دعوت ایتمك ایچون تركستانغه واردم . صوگ آیلر منی « تبفلیس » شهرنده طوروب بر مسلمان ملاسندن هر کون گه اوچ صوم و یوروب توركچه اوقودم . حاضرند ایسه « تاشكند » شهرینه سفر قیلماقیم . اوشبو واقعه لر میسیونیرلرنك اجتهاد و غیرتلرینه

ایتمك توغروسنده مسلمانلرغه تمام خلاف یولده اولوب بونلر آفریقانك بر باشندن ایکنچی باشینه اوتدیلر ، بر چیتندن ایکنچی چیتنه واروب چیقدیلر . بونلرنك سفرلری ایسه فاز اورداك جیمق ، فانه و یوروب انسانلرنی سعید و شقی قیامقندن عبارت دگل بلکه اهالی گه دین و آنك ایله برلكده علم هنر اوگراتمكدن ، فكرلرینی آچوب طبیعتلرنی تربیه ایتمكدن عبارتدر .

الوغ اشلر ، الوغ فدا كاراقلر ایله وجودكه چیقار . شونك ایچون بو حاللر میسیونیرلرگه ارزان توشماز ، فقط بونلر بو یولده نه قدر مشقت و زحمت چیکسه لرده آزغنده یالقاووق كوسترمالزر . بونلرنك اجتهادلری طوغر وسنده معتبر دینی مجله ، « المنار » غه اوشبو مضمونده بر خبر یازمشلردر :

سودانده خرستیانلق نشری حقنده میسیونیرلر طر- فندن طوتلمش مسلك ، مكئبلر آچوب اهالینك بالالرینی اوقوتمقندن عبارتدر . اوشبو مكئبلر ده فرنگ لغتلى و فرنگ یازلری تعلیم قیلوب شونك ایله برابر خرستیان دیننی ده اوقوتمقده لردر . آنا و آنالرینه هر تورلی ملا- یمتلر كوستردیکلرندن و هدیه لر و یردیكلرندن بالالرینی اوشبو میسیونیرلرنك مكئبلرینه اوقورغه بیارمكده لر . عائله لرینی مچانا دوا قیلوب محبتلرینی جلب ایتمكده- لردر . یازو و اوقو ایله برابر شاگردلرنی كوب صنفلر- غه آیروب هر بر صنف غه اوزینه مخصوص تیمرچمك ، بالتاچیلق ، زراعت ، بال قورق تربیه ایتمك و غیر بو کبی لوازم معیشتدن اولان هنرلر اوگرتمكده لردر .

خرستیانلق قبول ایتمكده و بالالرینی اوقورغه ویر- مكده لك كوندام خلق « نیام نیام » قبیله سیدر . بونلرنك ایلكدن اوزلرینه مخصوص دین و مذهبلری اولمادیفی سببلی خرستیانلق نشر قیلوچیلرغه بونلر آزغنده اولسه ده قارشولق قیلمازلر . شویله ایسه ده میسیونیرلر طرفندن كوسترلمش اجتهاد و غیرتلرگه نسبت ایله خرستیانلق تارالوی آزدر . حتی بونی كوروب كوب آدملر « یوقسه سودان مملكتنده میسیونیرلرنك اجتهادلری ثمره سز فال-ا- چقمیدر ؟ » ديه ظن ایئرلر . لکن بو ظن ، درست چیغمیه چقدر . زیرا خرستیان عالملى ، دین خدمتنی ایتمك ثباتلى و ندبیرلى ، صبرلى و اجتهادلى اولدقلرندن ، كرمش یوللرندن مایوس اولوب توقتاب قالمالزر و اوشبو سببندن كونلرنك برنده بونلر اوز مقصودلرینه ایرشورلر . حتی

دقمزدند. گرچه هر یل آوالمرغه و قرغیز آرهلرینه چهچک سالور ایچون مخصوص فیلڈشرلر چقسده، چهچک سالدر- نوچیلر بیک آز بولادر.

کوبسی: «جه، خدای صافلاسه، آنسزده صافلی، چفاسی کیلسه، اورصنک چهچک سالوینه برده قارامی! ..» دیوب، چهچک سالدرونی ایسلرینهده آلپیلر! قاره خلقرغه، آیتوب سوز توشوندر و بیک چیتندر. مثلا:

آورولونی، ماهر دوقتورلرغه کورسه توش ایدیکنی، قارچقارنک هیچ بر نرسه بلمه دیکلرنی، شونک ایچون آورولونی قارارغه هیچ صلاحیتلری اولمادیغنی توشوندرمکچی بولاسهک، سینک فی ایتکاتکنی بلمی طوروب، قباحت سوزلر ایله اوگنلرگه طوتونالر. اگر آنلرنک سوزلرینه قولاق بیرمی، سویل وکنده دوام ایتسهک، سینی قینارغهده مارتیمیلر. آللمرده بر طول خاتون قارتایسه، آنک کسبی مطلقا ایچیلکدر. شونک ایله ترکک ایته. هیچ بر نرسه گه محتاج بولو احتمالی یوقدر. اگر، شول قارچق ایلمه گاج بره، انفاقنی غنه سلامتله نسه، اول قارچقغه بازار آچیله اویدن اویگه آت ایله بورتله . . . ندر فاز، اورده کلری، نفل صدقه لری یاغموور کبی یاوا آندن صوگ آژک ایمی فائده ایتمه ده، اول عییل نسی، «تقد برکنه عییل نه» قارچقارنک ایمندن کیلگن فائده لرنی (?) کورسه تو ایچون بر - ایکی واقعه بازاریم:

آنا - بابادن قالغان مجوسی عادتلرنی، فرض درجه سنده کوره طورغان، بر یاقنیزنک انجو بورتگی کبی یالغرغنه بر قزی بار ایدی. قزی طوغان چاقده بار اعضاسی سلامت بولاسه ده، باره طورغاچ جاهل قارچقار آوروغه ایله ندردیلر. شویله که: قارچقارنک قوشوی بوپنچه یاقنیز اویلرینه بره کیلسه، کوز نیه دیوب، توسلی - توسلی یقلا توب بتره ایدی. یاخود بر برگه بارسه لر، شول ابونک ایشکینک توتقاسینی صو ایله چاپقاپ شول صونی اچره ایدی. مونه بر وقت قزینه نق آورو بابشدی. شول آورودن سلامتله نسی، بیچاره قزچق جاهل قارچقارنک قولندن قوتولدی (اوادی). بو وقتغنی ایمنی صورماکز! ایچنی باسوب - باسوب صلاوده قالمادی، نری کوبی قبرگه طغوده قالمادی. بیچاره قزچق آخرده - ایم - طمدن شول قدر بیزدی؛ حتی بر قارچق کیلسه قورقوندن یغلاب بیره ایدی.

مثال اولورغه یاراسه کرک. لکن میسیونرلرنک موفقیت- لرنده اسلام دنیاسینک غفلت و بالقولق اوزرینه غرق اولمقینک ده بر آز دخلی اولسه کرک. اگرده مصر عالم- لری یاقاغه یافا کلوب «عمر» نک منصرف یا که منصرف دگل ایدیکی حقنده طوناشدن اوچ دورت بیل مناظره ایدشمگان اولسه لر ایدی، باشلرندن تابتاب میسیونرلر آفریقا ایچلرینه اوتمکلری مشکل اولور ایدی. اگرده روسیه مسلمانلرینک، ملالری کیوم، ساچ بختلری وینگل اوقومق شریعت که موافقهی دگلمی کبی بختلر ایل ایسرمش اولماسه لر ایدی، پیتربورغ قزلری بلکه قازاق چوللرنده و ترکستان شهرلرنده یوررگه لزوم کورمازلر ایدی. لکن الله تعالی مسلمانلرغه کوب سوزلی ملال و آنک برابرینه خرستیانلرغه کوب اشلی روحانیلر بیرمشدر. الحکم الله. «تلك اذا فسمه ضیزي» دیبورگه افتدارمز یوق.

ایمچی قارچقار

بزم تاتار و قرغیز خلقنده آورولونی دوقتورغه کورسه تمی طورغان بر ناچار عادت بار. کیرهک زورلونی و کیرهک کچوکلرنی اوزارینک جاهل ایمچی قارچقارینه کورسه تو ایله بتره لر. قارچقارده اوزارینک ایلرندن اوگرهنگن بر طاقم ایملری ایله ایلمه کچرهک آورو بولسه زورغه، اگر قاتیغ آورو بولسه بتونلهی طنچ دنیاغه بیره لر. اگر بزلرده باشقه ملتله ده گکی کبی، ماهر دوقتورلر بولوب، ایمچی قارچقارمز بولماسه ایدی؛ بزلر کوب الوش آرتقان بولور ایدک. حالبوکه، بزلردن کچکنه ملتلر، آز زمانده، نیندی زور ملت بولمشلدر. بونلرنک بویله آرتوارینه هر توری شیلر سبب بولسه ده، باشلوچه سی: ماهر دوقتورلرنک آرهلرینه اولنقیدر.

چهچک مرضی هر کیم گه معلوم، قورقنچلی بر مرضدر. یل صاین ئلله نی مقدارده صبی بالالارنی طنچ دنیاغه بیره مکده در. بو مرض باشقه ملتلرگه نظرأ، بزلرده کوب بولادر شادرا بولماغان قرغیز و تاتار بیک سیرهک اوچریدر. (خصوصاً سبیریا تاتارلری و قرغیزلری) بونک سببی نی؟ بونک سببی:

قارچقارغه اشانوب، بالالرغه صنعی چهچک سالدرما-

ایکنچی واقعه :

آوازده یاقین تیرهده اویله نگان بر بکت بار ایدی، بر کون بونگ بالاسی بولدی. بونلرغه مین کروب، چغوب یوردیکمن، بالاسی بولغاچ بر کون کررگه طاغی طوغری کیلدی. مین کرگانده، بالانگ آناسی، بیشک یاننده، بر نرسه یاندروب بالاسینی یغلانا - یغلانا شونگ تونونینه طوتوب اوطوره ایدی؛ شوندن صوگ بالاسینی بیشکگه قویوب اوزی بر اش ایله مشغول بولدی. مونه بر وقت، اوی ایچی توتون!... بالانگ یغلانغان آچی طاوشی!... حاضر بیشکنگ چیلدنی آچدی؛ چیلدق ایچی ییگرهک توتون، اول (خاتون) یاندیرغان آغاچنی سوندروب بالانگ مندری آستینه قسترغان ایکن، اول سونوب بتمگان، یاری یغشی بالاغه ضرری تیمه گان، مندرگنه بر آز یانغان... اگر اوبده کشی بولماسه، بالا طنچ دنیاغه سفر قیلاجق ایدی. مونه ایم - طمنگ فائده لری!... بوندن صوگ بزلرگه بونگ کی ایم - طملردن براق بولورغه تیوشلی، پویزد بارنده ات ایله یورو نیقدر عقلسزلق بولسه، ماهر دوقتورلر بارنده، جاهل قارچقلرغه آورو باقدرمق آندنده عقلسزلقدن.

عارف موسین «باشکول».

درجه ده صلاحیتسز بر ملت اولوب فالمشمز. بوکبی امیدسز- لکدر منه نرسه دن چفا:

سیر دریانگ صول ساحلنده سهر قند گوپرناسی «خچند» اویازی فرغانه اوبلاستی حسابلانمقده اولان یرده «کورک» اسملی بر تورک اروغی طور ایدی. مینم بابامنگ ایتووبنه فارغانده بونلر بورن بیک زور اول بولوب نهاییسز بایلری کوب اولمش، حتی اوزمنگ یاش وقتنده اوق بو اولده خیلی اوی، بیک کوب مال کوره ایدم. اما حاضرده بونلر باری ۵ گنه اوی دن عبارندر. بوروگنی بای «کورک» اولی بو کونده تماما بتدی. سیر دریانگ شرق طرفندن نهاییسز چولدن ایسکان قوتلی بورانلر، قورقنچلی داولر بتره آلمانغان قومنی زماننگ توری بلالری بتردی. هیچ بر فان فاتشماغان ایکنچی بر قومنگ بوزوق عادتی آرالاشماغان بو اروغ، ایسکی صافی تورکنگ بر مثال مجسهی ایدی. شوکنلی تورک ملتینگ ایسکی عادتلرینی، اصل تورک طورمشلرینی تاریخ عاشقلری بونلردن نابارغه ممکن ایدی. فقط بو اول اوزغان یل تماما بتوب، فالغان ۵ یورت ده سیر دریانگ اولک ساحلنده گی ایکنچی بر خلقغه کیلوب فاتشدی. سیر دریا آرقلی بونلرنی کیمه بلهن کورگان وقتنده غی تأثر- انمنی مین تعریف ایته آلمیم!...

بونلرنگ بتولرینگ توری سبیلری بار: شبهه سز باش سببی جهالت همه بوندن بر نیچه یلدر بورون بولغان قوتلی وبا، ایکی اوچ یلده بر زیارت ایتوچی چیچک آرووی، هم ده آسیای وسطی ننگ اوزینه مخصوص بولغان توری آروولر، بو یرده ببلگی طیبی بوق! روس اولنگ بولسه ده بونلر کوبسنجه فیلدشرلردن گنه عبارت اولوب خلقنگ در دینه دوا اولورلق درجه ده دگللر. بو خلقغه صوگنی چیرک عصر اچنک ایگ قوتلی تأثیر مهاجر خاخوللر ایدی. چیرلرینگ ایگ امیدلی ایگ منبت بولغانلری مهاجرلرگه بیریلدی. مهاجرلر اورنلاشقاچ ماللری ایرکن یوررگه امکان فالهادی. اگرده بر قوی یا که بر ات روس یرینه آیاق باصسه والسلام! بر ات اوچون آزدن اون صوم تولاب آلورغه لازم. قوی بولسه کیری فاینمی. بونلرغه دگل بلکه، بونلرغه باشقه بیک کوب قبیللر، یلدن یل کیمیلر؛ بابلق قولدن کیمه فقیرک آچلق فاپلای، سیر- دریانگ شرق ساحلی بوینجه نارالوب اوطورمش «فوکغرات» تورکلری بار. بونلرده یلدن یل کیمه. فرق ایملی یلدن

عبرتلی بر درس

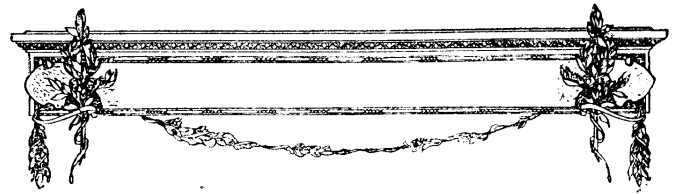
منسوب اولدیقم تورک ملتینگ بر بوتاغینگ قورو- غانن کوزم ایله کوروب طورمق نی قدر دهشتلی بر حالدر! یری ایله برلکده یارنلوب ده همیشه برلکده عمر سوروب طورمش و تاریخ ضبط ایتمادیکی زماندن بیرو دوام ایتمش بر اولنگ بو عصرده بتووی البته تأسفلی حالدر.

اوز آرابرده غی بعض بر قبیللرنگ بتوب بوغالوب کیتووندن و بعضسینگ بتوگه یافنلاشووندن توری اویلر کوکلیگه کیله: بوروگنی ملتار شیکلی بزده طبیعی حیاتی بتردک، زمانی بلهن بتون دنیانی سلکندک، بزلر- تورک ملتی قارتایدق، ترکستان نورکلری فهیمان دگللر، بلکه قارتایب اشندن چیمش واطبانگ دوالری تأثیر ایتماز

بونلارنىڭ دەپتۈرۈندە شېبە يوق؛ بو خەلقنىڭ عموما بىزنىڭ تۈركىستان تۈركلەرنىڭ انفرادىن قونلوۋىنە بىردىن بىر چارە: تاتارلارغە بو طرفدە مەملىكەت ايتۇكە رخصت ايتىلو. آندىن باشقە بىزنىڭ استىقبالمىزنىڭ امىدسىزلىكىنى بىزنىڭ خالمازنى ياقىدىن بىلگەن بىر كىشى دە شېبە ايتماز.

آرامزداغى خاللىرى كىشى بۇرۇنقى تۈرك طور مشىنە دائىرە و قايىغ آندىر بلەن بىرگە كىتە. آنى جېۋىچى يوق. كىلاچكە يازىلاچۇق تۈرك تارىخىنە منىغ بۇلاچۇق و قايىغ تارىخىنە بېك كۇب، فقط بونىڭ اوچۇن قايغۇچى يوق. اگىردە تارىخ عاشقلىرى تارىخ غە ماخذ منىغ اولاقچى و قايىغ و اثارنى، بو ياقىدەغى بۇزىلماغان صافى تۈركلەردىن ازلەسلەر ايدى شېبەسىز مەنۇن بۇرۇلۇر ايدى. اجنەبى ملت تارىخى بىلەندىن آلۇب يازغان سوزلارنى دە شېبەسىز اصلاح قىلۇفە مەجبۇر بۇرۇلۇر ايدى. نى بۇلسە دە تۈركىستان تۈركلىرى بىلەن يىل كىمى، تارىخ درسلىرىن باشلىرىدىن اوزدرا.

احمد سردار مىرزا دولت اوغلى .

دېنلارنىڭ تەخرىفى اولىدىغى نىچۇك بىلنۇر؟

دېنلارنىڭ تەخرىفى ابدلىكلىرىنى بىلۇرگە مەخسۇس اوشۇبو بىر نىچە درلو اصللار اولنۇر.

(۱) ھەر دېننىڭ اصول اولىسەنە قارالۇر. اگىردە دېننىڭ اصول اولىسەسى ضائع اولماش ايسە اول اصوللار يا كېمىدىن تەفتىش ايدىلۇردە شەدىكى دستۇر اولنان قاعدەلەرى آڭا تەطبق قىلنۇر. اگىردە شەدىكى دستۇر و مەمول اولان طرىقلارى اول دېننىڭ اصول اولىسەنە مەطبق اولسە اول دىن، صحىغ و تەخرىفىدىن سەلامت اولماش اولۇر. اگىردە خاىرگى طرىقلارى اصول اولىسەسى خىلافتە و آندىن دۈنەش اولسە اول دىن، اصول و خىلافتەن چىقۇب تەخرىفى اولنەش اولۇر. چۈنكى اديان الھىەنىڭ ھەر قايۇلۇرى بىر درلو اصول ايلە وضع قىلنەشلىرىدە شونلارنى تەخرىفى و تەبدىل قىلماينچە دوام ايتىدىر مەكلىرى ايتلر اېچۇن ضرۇردىر.

(۲) دېنلارنىڭ دستۇر اولان طرىقلارى و مەمول اولان

قاعىدەلەرى (۱) علم و خەكىمىت طرىقەسەنە تەطبق قىلنۇب قارالۇر. اگىردە علم و خەكىمىت طرىقەسەنە مەطبق كلۇر ايسە اول دىن، صحىغ و حەقىقى اولماش اولۇر. اگىردە عقل و خەكىمىت اوزرىنە مەطبق اولماز ايسە اول دىن صحىغ اولماز.

چۈنكى عقل ايلە دىن ھەر ايكىسى بىنى بىشە احسان ايدىلەش الھى دېلىللىرىدە: آندىلارنىڭ ھەر ايكىسى خەكىمىت رىبانىيە و اسرار صەدانىيە اوزرىنە انسانلارنى سوق و ھەر قايۇسى حەقىقت اوزرىنە اىصال قىلۇرلر.

خالق كائىنات حقى تەعالى، انسانلار اېچۇن ايكى درلو آيات ايلە تەجلى قىلەشلىرىدە: بىرى آيات تەكۋىنە و دېگىرى آيات تەنزىلە سىدىر.

آيات تەكۋىنەسى: آفادە اولان كەرە ارض و آندىن تولد ايدىن: حىوانات و نىبانات سەلسەلەلەرى، مەادن و عناصر عالملىرى و سۇلر دېنگىزلىرى توپراقلىرى طاغىلر ھەر. آندىلارنىڭ ھەر قايۇلۇرى انواع و اجناسلىرى ايلە عىبث و باطل خەلق اولمايۇب بىلكە دە خەكىمىت رىبانىيە و اسرار الھىەنىڭ مەظھىرى و قەدرت شەمولىيەنىڭ دە آثارى اولنۇرلر. نوع بشىر، وجدان و عقلى سايەسەندە حەقىق مەكۇرەنى ادراك قىلماقغە مەطور اولەشلىرى. ارض و ارضىياندىن باشقە اولان اجرام سەماۋىيە دەغى نەپائىسىز خەكىمىت الھىەلر اولنۇرگە: عقل بشىر آندىر دە مەرات مەجلى اولنۇر.

آيات تەنزىلەسى: انبىاللر واسطەسىل انسانلارنىنە نازل اولنان كەتب مەقسەلەرى اولۇب آندىر دەغى خەكىمىت رىبانىيە و مەعارف صەدانىيەنىڭ منىغى اولنۇرلر. چۈنكى خالقى اوزىنىڭ قەدرتى ايلە درلو نەشأەردە اولان نەپائىسىز كائىناتنى خەلق قىلۇب كەندىسى دەغى بو كائىناتنىدە مەكتۇم مەنا خەكىمىت لىرىنى مەكۇر كەتابلەرى ايلە (انسانلارنىنە سۇيلىب و ىرەشلىرى. جلى و خەفى اولان درلو نەشأەلر و شەبەلەردىن عەبارت كائىناتنى نوع انسان يالگىر عقلى ايلەگە ادراك قىلماق مەمكىن اولما. دېغىندىن الله ذوالجلال خەزىتى كەندۇسى كەتابلەرىنى انزال قىلۇب حەقىق مەكتۇبەسەندىن انسانلارنىنە درس و تەعلىم ايتەش و كلام ازلىسى ايلە، حەقىق افعالنى دەغى سۇيلىب اوز- لرىنىڭ حەيات دىناۋىيە و اخروىيەلرىنە دۇشۇرۇب نەفس- لرىنى و رىلەرنى دە تانئەشلىرى. شونىڭ اېچۇن خالقى تەعالى- نىڭ آيات تەكۋىنە و آيات تەنزىلەسىنىڭ مەرجى و منىغى

(۱) دېنلارنىڭ مەختى دەغى قوائىن طەبىئىيە و مادىيات عالمىنە دە تەطبق قىلنۇب قارالۇر. چۈنكى مادىيات ايلە مەنو ياتنىڭ آراسىدە مەناقات اولنماقغە تېۋىشلىرى.

بوددی، شامان، لامان، دینلر بئنگ اصول اولیه لاری و قواعد موضوعه لاری اصل و ضعنجه همیشه سلامتی یا که ضائع اولدیمی؟ بونی ایسه تاریخ ادیان علماسی بیلسه کر کدر. اصول اولیه لاری اولدیغی تقدیرده اول اصللر برر نبی طرفندن وضع قیلنمش اولسه آگاده تطبیق ایدلوب فارالور. اگرده اصول اولیه لاری ضائع اولمش و یا که معلوم دگل ایسه اول دینلرنڭ قاعده لرینی علم و حکمته تطبیق ایدلوب فارالور. حقایق اشیا ده راسخ اولان علما و حکما ایچون بو وظیفه نی اجرا ایتمک مشکل اولماسه کرک. بوندن صوڭ آنلرنڭ قواعد معوله لرینی قوانین مدنیه و حیات انسانیه گه تطبیق و محاکمه قیلنور.

یهودیت و نصارانیت حقنده دخی بویله نظر ایدلنور. اگرده اصل و حقیقی اولان تورات، زبور، انجیل شریف کتابلری بولوب موسی، داود، عیسی (علیهم السلام) لرنڭ کندیلری وضع اینمش اصول شرعیه لری سلامت حالده تابلور ایسه، آنلرنڭ شمدیگی دستور اولان طریقه لرینی اول اصوللرغه تطبیق قیلنورده حاضرگی دینلری معرفتی دگلمی ایدیکی معلوم اولور.

صوڭره اول دینلردن ظهور ایدن درلو روایتلر و حکایتلره عام و حکمت هم فن نقطه سندن نظر و قوانین مدنیه و حیات انسانیه اوزرینه تطبیق قیلنور و بوسبیدن مذکور دینلر حقنده آچیق بر نتیجه حاصل اولور.

ایمدی اسلامیت اوزرینه کلانک: بو دینڭ حالت حاضره و طریقت معموله سی معرفتی و یاخود صحیح اولوبمی کلور؟ اسلامیتنڭ اصول اولیه سی نه دن عبارتدر؟ اول اصوللر ضائع بولنمادیمی؟ البته هر بر نبی امتلرینه بعث اولنوب برر درلو اصول ایله شرائع الهیه قویدقلری کبی حضرت پیغمبرمزه جناب حقندن بعث اولنوب، قانون الهی اولان دین اسلامی بر درلو اصول و قواعد ایله وضع ایتمشدر. اول اصول و قواعد ایسه قرآن کریم و سنت رسول همده حضرت پیغمبرمزنڭ سیرتندن عبارتدر. صوڭره صحابه لری، صوڭره ده اولان ورثه لری و صالح امتلری اوشبو اصوللر ایله عامل اولدیلر. و بو اصوللرنی ضبط و حفظ ایدوب حسابسز آثار قلمیه چیقاردیلر. مشکلات محمدیه دن نشئت ایدن اصول ایله تریبه قیلنقلری سببندن حیات و انسانیت بونلرده آشکار اولدی و بو سببندن اسلام دینی ظاهر و مسلمانلرده بتون دنیا نڭ استاذلری و یول باشچیلری اولوق دنیاغه چیقیدیلر. بو مسلمانلر

بر اولوب بو ایکی چشمه دن ظهور ایدن حکمت و معارفنڭ ده بری دیگرینه تمام مطابق اولمقلری لازم کلور. بناء علیه حکمانڭ حکمتلری ایله انبیانڭ کتابلری و وحیلری آراسنده هیچ ده منافضت و مخالفت اولمازغه تیوشدر. فقط شول قدر واردرکه: حکمانک عقل و فکرلری آیات ظاهره و جلیبه ده اولوب آنلرنڭ حکمت و معارفلری ده دخی شول دائره دن نشئت ایتمش اولور، اما انبیانڭ علوم و معارفلری خفی و باطن اولان منبعلردن ظهور ایدر. شونڭ ایچون بو ایکی نوع معارف ربانیه نڭ آراسنده مخالفت وار کبی کورلور و بو سببندن بو ایکی طریق آراسنده ایسکیدن بیرو مشکلات حل قیلنمایوب کلور. لکن بو اختلاف بالکنز حقایق دینییه گه راجع اولوب، مبادیلرنده دگلدر (۹) بناء علیه صحیح اولان دینلرنڭ مبادی و اصوللری ایله حکمت آراسنده مطابقت اولنمقی ضرور بر شیدر.

(۳) انسانلر آراسنده دستور و معمول اولان دینلری انسانیت و قوانین مدنیه اوزرینه تطبیق قیلنوب فارالور. اگرده دینلر، جمهور حکما و علما آراسنده مقبول اولان قوانین مدنیه (۱) و حیات انسانیه اوزرینه مطابق اولنسه مقبول و صحیح اولوب یوق ایسه مجروح و مردود اولورلر. چونکه جما میر حکما و علما آراسنده دوزلوب ده جمهور طرفندن مقبول اولان قوانین مدنیه ایسه انسانیت اوزرینه مطابق شیلردن حساب ایدلور. حالبوکه ادیان صحیحه نڭ قواعد مقدسه لری ده بوکنا یاقین و مطابق اولوق لازم اولنور. حکما، فکر و عقللری ایچا بنچه علوم و فنون ایله انسان- لرنی تکمیل و تریبه ایدوب مدنیتنی همان تجدید و تصحیح ایدرلر ایسه ادیان صحیحه بوکنا مطابق اولوق کرکدر. علوم و معارف ایله مدنیت، نه درجه ترقی ایدر اولسه دین صحیح نڭ ده علویت ده و قدسیتی آشکار اولوق کرکدر! . . .

ایشته ادیان حاضره نڭ قایسلری معرف و باطل و قایسلری صحیح و حق، آنلرنی بیلیمک و آیرمق ایچون دینلرنڭ اساس قاعده لرینه اوشبو وجهلر ایله قارامق کرکدر. شرفده دستور و معمول اولان دینلردن: برهن،

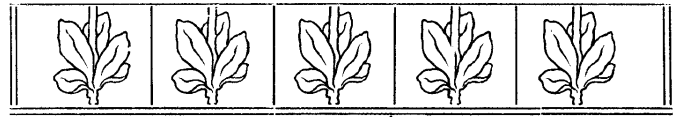
(۱) قوانین مدنیه دن مراد رواجلی ملت و مدنیته نڭ حکما و بیوک عامللری طرفندن وضع قیلنوب ده جمهور طرفندن دخی مقبول اولان قوانیندر. چونکه آنلر قوانین مدنیه لرینی مستحسنتات عقلیه و فضائل معروفه اوزرینه بنا قیلورلر.

ذاتنى كورمك آيروجه بر اهميتلى نرسه ظن قىلنور ايدى .
۱۷۷۱نجى سنه آپريل آينده آسراومنى يانيمه آلدېغم
حالدە «ورساي» (پارېژدن ۲۰ چاقروم قدر بېرە مشهور
بر شهر) دن «پارېژ» غە كندم . مقصودم ايسه كندېمى
تانيتمادېغم حالده روسونى كورمك ايدى . پارېژده سرايدە
كيولمكە اولان نكفلى كېوملرنى آلماشدروب فر يەلى بر
خاتون روشينە كردم . آسراودە اوزينە مناسب كېوملر
كيدى . اوستومه فارادېغم صوڭ كېوملرمنڭ كېلوشىلى ايدېكنى
كوردم وبوڭا حيران اولدم . اوشبو عادى كېوملرنى اولگى
كېوملرمە كورە دخى گوزل كورر ايدم .

بولك بزگە اوچراوچىلرنىڭ تانيمةقارندن صافلانمى ايچون
بركولى آر با آلوب روسو طورمقە، اولان يورتغە كندك .
اوتوز ونچە مرتبە اوفوبدە هميشە طوبمادېغم «نوؤل
الوئيز» (روسو طرفندن يازلمش بر اثردر) مؤلفى يانينە
ياقېن اولدېغم نسبتدە كوڭلمدە حاصل اولان حسياتنى تعريف
قېلورغە اقتدارم يوق . روسو بشنچى فائدە طورر ايمش .
هر بر فاتغە بنوب يتدكم دە اوطروب حال آلور ويانينە
كرەچك آدمڭ مهابت وسلطنتدن اثرلنوب سيكرمكە اولان
يوراكىنى قوللرم ايله باصوب بر آز سورلدر ايدم .
اڭ آخر بشنچى فاتغە بنوب يتدك . ايشكنى قاغار
ايچون حاضرلندېكمە ايچن بر تاوش ايشلدى وشوڭ
ايچون قولمى كېرو آلوب قولاغىنى صالدم . بر اير تاوشى
شول قدر گوزل وموڭلى تاوش ايله كويلامكە ايدى، كه
بونڭ درجەسندە اثرلى بر كوينى و گوزل تاوشنى عەرم
وارنچە ايشندېكم خاطرمدە يوقدر . بر آزدن صوڭ تاوش
توقتالدى ، تكررلانمىنى كوتوب طوردم ايسەدە تكرر
ايدلامدى . ايشكنى قاغارغە باشلادم . شول قدر قورفوب
وصافلانوب قاغام ايمش كه يانيدە اولان آصراوم ، اصلا
تاوش چيقمادېغى سويلادى . مگرده ايشكە فنغراو وار
ايمش . آصراو قز كوستردىكندن صوڭ شونى تارتدم .
ايشك آچلدى قز ايله ايكمز كردك .

ايشكنى آچوچى ۵۰ - ۵۵ ياشلارندە بر آدم اولوب
ايكى خاتون كوردېكنى كوردېكنە نزاكت اوزرنده سلا-
ملادى . كيم ايدىكندن خبرى اولمادېغى حالده خاتونلرغە
بويلر روشدە احترام كوستردىكى ايچون طبعى ممنون اولدم .
واوشبو آدم ايله بويلە سوزگە باشلادق :
بن - موسيقە نوطلارندن نسخە اشلاوچى موسيوروسو
بوندمى اقامت ايدر ؟

ايسه ايسكى وقتلر دە اولان مسلمانلر ايدى . اما حاضرگى
مسلمانلر ، سوبامكە اولدېغمز ايسكى مسلمانلرغە اياردېلرمى ؟
بز بونى كەچكە سويلرمز . امام و مدرس سرورالدين .

ژان ژاق روسو حقندە .

فرانسە حكەمسندن و موحدارندن اولان ژان ژاق
روسو (۱۷۷۸ دە وفات ايدى) حقندە ، فرانسە پاشاهلر
ندن اونبشنچى لوئى نڭ محبوبه ارنندن و سرايدە بيوك نفوذ
صاحبەلرندن غرافينە «دوبارينە» طرفندن اوشبو مضموندە
بر خاطرە يازلمشدر :

اديلر و محررلرگە آرتق اهميت ويرماز اولسەدە
بعضيلر ينى بعضيلرندن ترجيح فيلورم . اوشبو سەببىن
كوب اثرلرمە ژولتر ، مدح ايدلمشدر .
نفى ايدلمش بىرندن قايتدېغندن صوڭ شهرتى بتون
يربوزينە تارالمش اولان ژان ژاق روسو «پارېژ» شهرتە
فقيرلك و كامل درويشلك اوزرنە، كون كچرمكە اولدېغنى
بيلور ايدم . بو بيچارە نى ، نفى ايدلمش بىرندن بن قايتا-
رتدم . روسو عفو اولنوب «پارېژ» غە قايتارلدى ، لىكن
بونڭ نە كى سببلرگە مېنى عفوغە اوچرادېغنى هيچ كيم
بيلماز و اوزينڭ بويلە مرحمت گە سەبب ايدىكمنى نە
روسو و نە باشقەلردن هيچ كيم آڭلاماز ايدى . بن بو
ايزگولگىمنى شول وقتدە فاش ايتمىكن صافلاندم .

روسو اوزينڭ اثرلرنده فرانسە پادشاهلرى خصوصا
بوكونگى سرايدە اولان بزم كى خاتونلر حقندە آچى سوزلر
استعمال قېلور ايدى . لىكن بو اشلر بنم مرحمتە مانع
اولماديلر بن بونى «پارېژ» غە قايتاراسم و اوزينى
كوروب صحبت قېلسم كلور ايدى . چونكە روسو ايله
كورشمك و صحبت ايتەك ، بيوك آدملر ايچون فرانسە-
دە حتى بر مودە و عادت حكمنە كرمش ايدى .

دشمنلرى روسونڭ وحشى و اخلافسىز بر آدم ايدىكنى
مطبوعات ايله نشر قېلورلر ايدى ايسەدە ، بويلە شيلرگە
التفات ايتمادم و اوز مرادمنى بىرېنە كتورر ايچون
طربشدم . دشمنلرېنڭ بو قدر افتزالرېنە مظهر اولان

قالدی. اوشبو خانه دن بتون کوکلم حیرت و حرمت، دفت و محبت، شفقت و مرحمت کبی حسیات عالیله ایله تولدیغنی حالده آیرلدم.

اورنمزغه قایتوب کیومارمزی آلماشدردیغمزده آسراو قز: «خانم افندی! مذکور بشنچی فائده طوروچی آدم نه کبی بر آدم ابیدی، که آنک حضورنده سزنی پادشاهمز حضورینه انک ایلك مرتبه کرمش آدملر کبی اویالو و قورقولی بر حالده کوردم» دیدی.

بن: «بشنچی فائده اوطورمه قده اولان اول آدم، بزم کبی عارضی شهرتلی آدملر و دنیاوی مأموراردن بشیور دفعه یوقاریدر. عالمدن مستغنی اولوبده هر نورلی نفسانی مرادلرینی آباق آستنه صالحوب تابنامش اولان شول کیمسه نی نه بشنچی فائدن ونه ده بشیور دفعه یوقاری اولان فضیلتدن توبان ایندرمک ممکن دگلدیر» دیدم.

اوشبو کون «ورسای» غه فایتدیق و آفشام اولدیغنده دوق دوکیوننی کوردیکمه اوز اوزیمنی ضبط ایله آلفسزین بو کوئگی بتون ماجرانی آکا حکایت اینتم. بو ذات هم اثرلرینی اوقوب روسوگه محبت ایلوب کورمک آرزوسنه یورر ایمش. بونی بیلدیکمه نوطه لرنی آلورغه و اراچقم وقت اوزیمه اییده ش ایده چک اولدم.

سکز کوندن صوگ «پاریژ» غه واردق دوق ایله هر ایکیه یز قیافتلریمزنی آلماشدردیق. بونک سببی نه ایدی؟ بونی ایسه کندیمزده بیلما دک. پادشاهلر مجلسنده هر کیمه نک غبطه ایده چک روشده اولان زینتلریمز نک درویشلک عالمینه کررلک و بشنچی فائتلرغه بنارلک درجه لردن توبان وز بون اولدقلرینی ظن فیلورم.

روسونک بولمه سینه واروب فنغراونی تارندم. ترزه ایشک آچدی، کردک. روسو بزنی سلاملاب اورن کوسنردی و نوطه لرنی تسلیم ایندی. بو وقت ایده شم دوق دوکیون بر سوز باشلاب روسونی سویلاتورگه کرشمش ایدی. بو آرا ده گوزل کیونمش بر قارت کلوب کردی. بونی کوردیکی ایله دوق بوندن چیقار ایچون اشارت ایندی. بز چیقوب کتدک. باسچدن توشدیکمه زده نیچون آشغوب چیقدیغمزنی صوردم. بوکا جواب اوله رق دوق: «اوستمزگه کرمش آدم، مؤلفلردن دوقلوس اولوب بر آز اوطوردیغمزده مطلقا بنی تانیچق ایدی، شونک ایچون تیزراک آیرله قی لازم کلدی» دیه جواب وبردی.

«ورسای» غه فایتدیغمزده دوق دوکیون ایله برابر

اول - بونده طورر خانم افندی! ایزله دیککنز آدم بنده کزم.

بن - نوطه لرنی ارزان اشلامکده ای دیککنزنی ایشتمده خدمت ویرمک ایچون کلدم.

اول - مرحمت ایندک زده بولمه گه کرکنز! کچوک و قارانغی بر بولمه گه کردک. روسو ایسه بونده شغلنور ایمش. بزگه اوطور غچلر کوسنردی، اوطوردق. بن - اورنمز اولک اولدیغندن شهرگه سیراک کلمکمه مز. شونک ایچون نوطه لرنک تیزراک اولگرمکلری مطلوب ایدی، دیه نوطه لرنی چیقاروب ویردم. بولمه ده اولان چهار ایسکی اورندقلر، بر یازو اوستالی، نوطه لر، بعض کاغدلر، کچوک بر پیانودن عبارت اولوب دیوارده بر کومش ساعت و بعض خریطه لر اصلنمش ایدی.

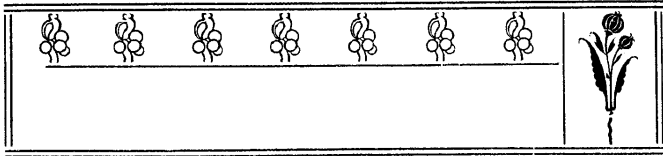
ساده لک ایله فقیراک علامتندن عبارت اولان بو بولمه نی قاراب بتردیکمدن صوگ اوشبو خارق عادت اولان آدم گه کوز سالورغه باشلادم. چونکه کندیسی نوطه نی قارامق ایله مشغول اولدیغندن بنم ایچون فرصت کلمش ایدی. اورتا بویلی، کپک کورکله کلی و گوزل چهره لی، کوزلری کچوک لکن غایت کیسکین، کرپکلری سیراک و اوزون لطیف بر آدم ایمش.

آلوب کلدیکم نوطه لر آراسینه «آول کورزه سی» اسملی اوپیرا ایچون باصالمش نوطه لرده اولنور ایدی. مذکور اوپیرا روسونک کندیسی طرفندن تألیفی ایلدیکندن «بوطوغورده نه کبی سوز آیتور؟» دیه بالقصد آلمش ایدم. بونی کوردیکنده

روسو - خانم افندی! بونک مؤلفی کیم ای دیککنی بیلورسزمی؟

بن - (اهمیت ویرمامش بر روش ایله) بونی زما - نه زده کتابلر و اوپیرالر تألیفی ایچوچی بر ذات ترتیب ایتمشدر. فامیلیه سی سز نک فامیلیه کز کبیدر، یوقسه بر فامیلیه دنه یسز؟ بوکا فارشو، روسو بالکنز بر تبسم ایندی و باشقه بر سوز دیمادی.

اوشبو وقت روسونک خاتونی آسراوی ایله قایتوب کردی. ۴۰ باشلرنده اولان بو خاتون ترزه اسمنده اولوب تریه سز و قومسز اولدیغندن روسونی آرتق تعجیز ایندیکن ایشته شیدم. روسو اوزی یونکر مکده ایدی. سکز کوندن صوگ کلوب آله ق اولوب نوطه لرمی فالدردم و خدمت حق یوروب چیقوب کتدک. روسو، بزنی احترام ایله اوزاتوب

مطبعه و حرفلار يېمىز.

I

تاتار ملتى ئوزىنىڭ ھەر جھتتىن آرتىدە قالغانلىغىنى سېزە باشلاغاندىن بېرى، بىزنى آرتىدە قالدىغان سېبىلەر مونىڭ توڭل مىكان دېيۈپ، فايوسى ئوقۇ و ئوقۇتۇ ئىشلار يېمىز، فايوسى مېشىتمىز، فايوسى علماء و عوامنىڭ افكارىدىن و قانداق يوسى يازۇ، تاليف و تھرىر ئىشلار يېمىز تىنىنىڭ سېبىلەر ئىلەرگە طوتۇندۇرۇلۇپ. لىكىن مطبعە لار يېمىزنى ھەر كېمچىلىكىدىن منزە دېيۈپ ئويلاغانلاردىن مې؟ ئىدىنەر، بولارنىڭ كىملىكى و نقصانات جھتلر يېنە بىر كوز سىر پوپ قاراغان كىشىدە بولمايدۇ . . .

بىز بىر نېچە سەنەدىن بېرى تەلىم و تەلىم ئىشلىرى بىلەن مشغول بولۇپ ھەر وقت مطبعە لار يېمىزنىڭ محسوللارنى بولغان كىتابلار بىلەن چو بالغانغە كورە، باشقىلارنىڭ كوڭللىرىنى بور چوغان، بو تىنىنىڭ ئاسىيەن بىر تورلى كىشى قىلمىقى فكىرى، بىزنىدە مطبعە و مطبوعە ئىشلىرى كېمچىلىكىلارنى ئىلەرگە مېجور ئىتىدى. ھىم حاضر يازاچقىز بولغان مطبعەدە كېمچىلىكلىرى بوندىن ئوچ سەنەلەر مېم بولۇپ ار بايىنە راجعت قىلا طورساق دە ھېچ بىر تورلى تاثير ئېتىدەر آلمادىق .

بو كونگە چىكىلى بىزنىڭ باشلار يېمىز ھماندە شول ئىش بىلەن مشغول بولۇپ، تىنىنىڭ بىر نېچە سېبىدىن بولغان مطبعەدە كىمچىلىكلىرىنى بېيەر و فكىرى كوزىدىن كونگە زىيادەلىشىدى آرتىق سېر ئىتىدەرگە مېجالىز قالمايدۇ .

بىعون الله محترم «شورا» مېجلەسى واسطە سېلە فكىر عاجىزىنى مېدانغە قويماقچى بولىدۇ .

II

حاضرگى مسلمان مطبعە لار يېنە اعتبار بىلەن كوز يېمىزنى صالحىيەت كوپ جھتتىن كېمچىلىكلەر كورەچكەز:

مطبعە حرفلار يېمىزنىڭ كاسسىلەرى غايەت كوپ بولۇپ حرف تىزىچىگە آغر و بىك كوپ وقت ئوزدروغە سېبىدەر. مونى مطبعە تېرەسندە كوبرەك ئىلەنگان كىشىلەر بىك آچىق بىلەر. بىزنىڭ حرفلار يېمىزنىڭ كوپلىكى، بىر حرفنى باشىدە،

پادىشاھ حضورىدە، سىفرىنى كىتاپ ايتىدۇ. پادىشاھ بوگا تەجىب قىلدى و تورلى سۆاللەر و يېرۇب جوابلار آلدىقىدىن سوڭ پادىشاھ دېدى:

— اگردە روسو جھىتلىرگە يورسە خىلقارغە فاتشوب صىبىت ايدىر اولسە ايدى ئولتۇرۇ كوزدىن توشۇر ايدى .
بىن — بوگا اينا نام افندىم!

پادىشاھ — نېچون اينا ناماسىن ؟ روسو خارق عادت ذكاوت صاحىبى اولسە كىك، اثرارىدە تەلىم علامىنى كورلماز .
بىن — لازىم اولان ذكاوتگە مالك دىگىلەر. اگردە جھىتلىردە يورر اولسە ايدى، ظرافتلىك ايلە مېم اولور حتى كە افندىمزدە حاضرگى عقىدەسندىن دونار ايدى . چونكە بىز داخلى اولان جھىتلىردە، ذكاوت و ظرافت بىتون بىتونه مېدانە و رىيا، بىصبە كىي فنا عادتلىرىدىن عىبارىدەر، حالبو كە بونلارنىڭ ھېچ بىرىنى روسودە كورمىك مېمكىن اولماز .

پادىشاھ — احتمال كە بىزلىرى دە اوزى كىي فضىلتلو آدملىر جھە سېنە كوتارىرگە موفىق اولمش اولور ايدى . (بوندىن سوڭ تىزىدىن بحث آچوب دېدى:) بىزلىرە التفات ايتما كىك اولان كېمىسە نى اوزىنە التفات ايتىدەر چىك كىمالاتارنى حائىز مېدەر .
دوق دوكيون — اول خاتونىدە ھېچ بىر لطافت اثرى مشاھدە ايتما دىم .

پادىشاھ — اوبىلە ايسە زوجى اوزىدە اولان خفى و معنوى لطافتلار ايلە باغلامش اولور .

آرادىن بىر قاچ كونلر كچىدى . ھېچ اولماسە قومىسز اولان خاتونىنىڭ بىر اشىنە بارار دېبە ايكى بىك بېشىوز سوم آفچە صاناب خادىم ايلە روسوغە يباردم ھىم دە: « بونى سىزگە بىر خانىم ھىدبە ايدىوب يباردى » دېيۈرگە و كىم ايدىكىمنى بىلەر مازگە قوشىدۇم . فقط روسو، ھىدبەمنى قبول ايتما مش و آفچە لىر مېدانىنە اوشبو روشدە خط يازوب صالحىدەر:

« خانىم افندى! اسمگىزنى ياشردىكىگىز حالدە يبارمش اولدىغىگىز ھىدبەنى اوزگىزگە اعادە قىلدىم . اگردە بو ھىدبە، دوستلىق علامىنى اولمىق اوزرە يبارمش ايسە، كىم ايدىكىگىزنى بىلدىكىم زمان احتمال كە قبول دە ايدىر ايدىم . ھىر حالدە، بىر نرسەنى آلمىق، و بىر مېك درجەسندە بىنگل دىگىلەر . »

اوشبو وقت بو كېمىسەنىڭ عظمت و استغناسىنە، غنا و -
عالى جنابلىغىنە ھىران اولدىم . اسمى بىلدىكىگىدە قبول ايتىمكى
احتمالى وار ايمىش فقط بىن ايدىكىمنى بىلدىكىگىدە قبول ايدىرمى ايدى؟ ايشىنە بونىدە شېبەلندىم . و بونى تىجر بە ايدىوب كوررلىك جىسارىم اولمايدۇ .

ئورتاده، آخردە وبالغز يازيلووينە فاراب تورلى شىكللىرى
 اوچون تورلى حرفلار كىسوب ياصالودن در.
 چونكە بىزنىڭ تانار مطبەلەرنىڭ يورنىلىغان ئەرپ حەر-
 فلر يىنىڭ بازيىسى ۳۵ بولوب، آلارنىڭ يىكرىمى بېشى باشدە
 ئورتاده آخردە وبالغز يازيلشلىرىنە فاراب ۲ تورلى ئوزگارە
 دىمەك (۲۵ X ۴) = ۱۰۰ بولالار؛ ۱۰۰ سى ۲ شىر تورلى ئوزگارە،
 بار حەر ۱۲۰ گە يىتە؛ باشقە يازو كىرەكلرى بلەن بىرگە
 ايكى يوزگە بارا. (حتى عثمانلىلار، ئىككىش ئوچەر حەر فە
 دە آيرىم كاسسەلار طوققانلىقن، بار مطبەلەدەگى حەر فە
 كاسسەلرى ئوچ يوزگە يىتەدر. صنعت طباعت ياخود مرتبلك
 نام رسالەگە فارا كۆز!) .

باشقە مىتلەردە مىثالا روسلار دە ئىسە مطبەلە حەر فلرى بىتونلەي
 باشقە. آلار دە بىر حەر فە ئوچون بىرگە كاسسە طوتولا. مطبە
 حەر فلرى بىر شىكلەگە بولا. اكر آلار دە بىز دەگى كىبى جەلە
 باشلارى اوچون آيرىم حەر فلر طوتماسلار آلارنىڭ بار مطبە
 حەر فلرى ۳۵ دن بىر دە آرتماس ايدى. جەلە باشىندەغى حەر فلرى
 رقم و باشقە يازو اشارتلىرى بىرگە دە آلارنىڭ بار مطبەلە حەر فە
 ۱۰۰ دن آرتتى. آلارنىڭ حەر فلرى ايكى ئولش آز. آلار دە حەر فە
 تىز و ئىشى بىز دەگەن ئىككى ئوچ ئلوش تىز بولا شونىڭ اوچون
 بىز دە نابور شىكار قىمەت. كىتابلار تىز و قندە باصلوب چەقى .
 شونلىقن بىز دە ئىككى ئوچ ئلوش كىتابلار قىمەت بولا .
 شونلىقن ۱۰ تىنلىك كىتابلار ۳۰ تىن، ۳ تىنلىك كىتابلار ۱۰ تىن بولا.
 يعنى مطبەلە اشىنىڭ آغزلىقى قىمەتلىكى، آنە باصلوب
 چەقەن كىتابلارنىڭ قىمەت بولۇوينە سەبب بولا. يوقسە مطبە
 چىلر و ناشرلارمىز ئوزلەكلەرنىڭ كىتابلارمىزنىڭ بىھاسى ۲-۳ رتتە
 آرتق بىھا قوبوب ساتاچق ئوگىلار .
 كىتابلار قىمەت بولغانغە كورە ئوتتى، فقير خلق آلالمى .
 (بو ئوتتەماوچىلىك ئوزى دە كىتابنىڭ قىمەت بولۇوينە سەبب)
 كىتابلار ئوتتەگىچە علم دە تارالمى . علم طارالمىغاچ نرسە دن
 ترقى امىد ئىتتەمىز ئىندى ؟ !

III

بىزنىڭ بىر حەر فە بىزگە ئىللە نىچە اسەلر طاغلوب، ئىللە نىچە
 فالوبقە قوبولوب يورونىڭ ضررى بولارغە دە توگىل ئلى .
 آنىڭ زور راق ضررى ترقىيەتمىزنىڭ مدارى بولغان تەلىم و تەلىم
 ئىشارىندە كورىلەدر. چونكە ألقبا ئوقوتقان دە بالارغە بىر بىر
 حەر فەزنى، دورتەر اسم و دورتەر شىكل بلەن كورگا كىچە
 بىچارە بالانىڭ صافى ذەنى وقابىلىتى بوغالا. باشى ئەيلەنوب

تەبىر دە فالووينە سەبب بولا . بالانىڭ ئوقودن كوئىلى سورىلە.
 دىمەك ھەر مىللىتىكىندە آز و جىكىل الفبامىزنى بالارغە
 دورت مرتبە آغز ئىتتوب ئوبىرەتوب، بىر آيدە بلەچەك
 مەلۇماتنى ۴ آيدە كىچەكەرەمىز. بو يازىق ئوگىلى ؟ بىزنىڭ
 ترقىيەتمىزگە زور كىسكە بولغان نرسەنى كور دىكەمى ؟ نرسە
 ئول ؟ بوگنا جواباً : « آز حەر فلر مىزنى كوب ئىتتوب يورتو »
 دىودن باشقە نى دىمەچكەمى ؟ بىزنىڭ ھىچ بىرەمىز، ترقى ئىتتوب-
 مىزگە فارشى طورغان بو فائىدەسىز آغزلىقلارغە رضا ئوگىلدر .
 حەر فلر مىزنى اصلاح ايتلورگە محتاج . بىز حەر فلر مىزنىڭ آزايتلورون
 بىرەر حەر فەگە كىنە فالوون تىلەمىز .

IV

اۋل دە ياوروپالىلارنىڭ حەر فەلرى بلەن ئەرپ حەر فەلرى
 ھەر ئىككىسى، ھىبە روغلىق و فنىكە يازولارنىڭ ئالغان .
 مطبەلە كىشى ئىتلىگانگە چە ھەر تىلە يازولار قول بلەن بولغانغە،
 غايەت چوبالچى بولسە دە، مطبەلە كىشى ئىتلىگانچە ياوروپا-
 لىلر، مطبەلە اوچون ئوزلارنىڭ حەر فلر مىزنى اصلاح ايتتوب بىر
 حەر فە بىرەگە شىكلە ألقانلار . . .

عباسىيە دولتلىرى زمانىدە مىسلمانلار آراسىندە علوم
 و مەعارىف غايەت درجە دە ترقى ئىتتىكان بولسە دە مطبەلەر مەيدانغە
 كىلوب ئولگىرىمىگان بولغانغە كىتابلار ھەماندە قول بلەن يازىلا
 ئىدى . ئول زمانىدە كابلر قول بلەن شەب يازارغە طر شىقارغە
 ئەرپ حەر فلر بىر بىرىنە قوشوب طوتاش يازىلوراق اوگىلى
 شىكلەرگە اوزگارنىكانلار ايدى . شونلىقن بىر ئەرپ حەر فە
 باشدە، اورتادە، آخردە وبالغز يازىلويىنە فاراب ئىللە نىندى
 صورتلارگە كىروب بىتكان ئىدى . مطبەلەر تارالا باشلاغاچ
 ئەرپ حەر فەلرى ئىلە دە كىتابلار باصارغە احتىياج ئوشىدى .
 حەر فلرى ئوچون دە مطبەلەر آچىلدى . بوسى بىك ياخشى
 بولسە دە، بىرگە جەتتىن شىول و قندە يا كىلىشلىق ايتدىلر .
 لىكن بىك زور يا كىلىشلىق : نىكى دورت بېش تورلىگە
 ئوزگارنىكان بىر حەر فە اصلى بولغان بىر شىكلەگە كىنە آلەمچە
 قول يازمادىن كوچروب دورت بېش شىكلە ايتتوب آلدىلر .
 شول يا كىلىشلىق حازىرگى زمانغە چىكىلى توزە تەلىمى
 كىلىگان . بىزنىڭ مطبەلەمىز دەگى حەر فلر مىزنىڭ (۳۰۰) گە ياقن
 بولوب، ئەرپ حەر فەلرى ايلە باصا طورغان مطبەلەرنىڭ ترقى
 ئىتتەمىسى، مطبەلەمىزنىڭ غايەت قىمەت بولۇوى بارى دە شوندىن
 كىلىگان دىوب اويلىمىز . . .

ھالبوكە بىزگە ياوروپالىلار كىبى مطبەلە ئوچون بىر

بولاجف . نابورشیک بر طاولای حرفنی تزهَر ئوچون فؤف
بر کاسهغهنه فول صوراجف . شوناقدن حرفرنی نیز
تزوج بته الاچف .

تیز وقت ئچنده حرف تزهَرگه ئیره نو ممکن بولوب ،
نابورشیکار کوبه یه چک . حرف نزو ئشی ننگ هم مطوب-
عائمز ننگ کونامگان درجه ده ارزانانووینه سبب
بولاجف .

خاقمز باشده مات خاقی کبی از اچهغه کوب کتاب
الالاچف . ماتمز اراننده علم و معرفت تیزاک بلهت
طارالاچف ...

تعلیم ئشده انسانلک و تیزاک بولاجف سویلهب
طورغنده یارامی ئیندی : بالالار بر حرفنی برگنه صورنده
کورگانگه کوره ئوقورغه یازارغه تیز وقت ئچنده نوشونه-
چکار ؛ ع ایده بلهچکارن بر ایده ، بر ایده بلهچکارن
ئون کونده بلهچکار . الازنگ عزیز عملری ۳-۴ تورلی
حرفلر بلهت صاناشوب ئیمیه چک . شوناقدن معلمارگه ده
بیک زور جیکالک بولاجفی بیلا گولی .

الحاصل خاقمز اراننده علم معرفت طارالوب
ترقیاتمزنگ شه به یووی ، مطبوعات غایت ارزانانوب
خاقمزنگ باقرووی ، شول حرفلمزنگ ازایتلووینهغه
طوقتی ، سعادتمز حرفلمزنگ ازایووی ارقلی بولاجفی
کوتوله در .

ئی مات ئلوغارلی ! بو ئشده بزگه یاردم ئیتکز ! بز
بو کوندنوک مطبعه و حرفلمزنی ئصلاا ئیتیک ! ازایسون
حرفلمز ! اغارسون خاقمز ! ئیتیک بز ترقی !

VII

بز بو یازغان نرسه لرمز بلهت بر موضوعه مفضل
بر رساله ده ترتیب ئیندک . لیتوغراف بلهت باصدروچی
بولسه نشر ئیتهرگه بیره چکمز .

حاضرده شوندی بالغز حرفلر بلهت باصدرر ئوچون ،
بر مکمل « ألفبا » کتابی یازمقده مز . بو اصولمز مبول
کورسه ألفبا تمامنده ئوقور ئوچون قرائت کتابلری ده
یازارمز .

بو فکر مزگه فوشلغان ئصلاا طرفدارلی بولغان ذاتلر ،
تنزلا ، ئوزلرینک فکرلر «شورا» ده یازسه لار ، پاکه
بزگه بر مکتوب کوندرسه لار ، غایت ئولوغ مرحمه تارندت
بولور ئیدی . ئول چافده بز ئصلاا طرفنده کملر بارلغان ،

حرفنی بر شکله گنه آلورغه ، هر حرف ئیکنچسینه قوشلمی
طورغان آیرم شکللردن یاصالورغه تیوش ئیدی . ئول وقت
تزوجیگه ده اسان ، مطبوعات ارزان بولوب آلهه باریشمز
شه به یور ئیدی . حاضرده اصلاح ئیتهرگه باشلاساق ده برده
وقت ئونمگان ئلی .

V

صوگ ، بزنگ حرفلرنی آزایتو ممکنمی ؟ آزایتقاند
نیچک آزایتورغه بولا ؟ دیورسز . ئه یبو ، بزنگ عرب حرفاتن
اصلاح ایتو بیک ممکن فقط آرنغه همت ایتوب بو کوندن
اشکه باشلر غهنه کیره ک . فقط مطبعه حرفلرن قول یازماغه
ایبه ترگه گنه طرشما کز ! شوپلکه :

(آ) حرفی تلسه بالغز تلسه آخرده بولسون (ا)
صورتنده قالور .

ب ، ت ، پ ، س ، ش ، ص ، ک ، گ ، گ ، ل ، ز حرفلری باشه
اورتاده برده اوزگار تلمیچه شول کوبنچه قالوب ، سوز آخرینه
کیلگان چاقلمنده غنه ، مانورلی ئوچون ، آخرلرینه بر (ب)
قوبارغه ممکن .

ج ، چ ، خ ، غ حرفلری سوز آخرنده کیلگانده گنه
(ح) علامتی ئیل چیکلنوب باشقه اورنده اوز حالنچه قالورلر .
د ، د ، ز ، ر ، ژ ، ط ، م ، و ، ه ، ه ، ی ، ی حرفلری
هر ئورنده شول کویی قالور .

عربی کلمه لرده ، ا ، ث ، ح ، ذ ، ض ، ظ ، ع ، ؤ ، ع ،
ة ، آ ، ا حرفلری ده استعمال ایتلوب ، روسچه سوزلرده
ژ ، و ، ه حرفلری ده یوریتیل چک .

آلارده همان مطبعه ئوچون بر شکله گنه بولورغه
تیوشلیلر . (بو حرفلرنک ئچنده « ه ، ی » حرفلری گنه ، آخرده
یازبلا طورغانلری بلن ئیکیشر تورلی شکله بولا . بو
حرفلرنک مطبعه ئوچون بویل یوریتلووی ، یازولرمزغه
اوزگارش کیترمیه چک) .

دیبهک تاتارچه حرفلر بارسی (۳۰) ، عربی (۱۲) ،
روسی (۳) ؛ حرفلر بارسی (۴۵) شکله ؛ رقملر و تورلی
علامتلر بله نده (۶۰) لاب قنه بولاجق .

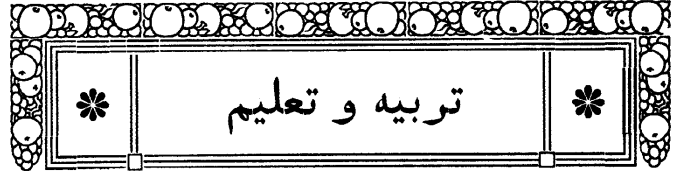
VI (*)

مطبعه ئوچون حرفلمزنی شول صورتده ئصلاا
ئینسه ک ، مطبعه حرفلری ازایوب ، نابورشیکارغه انسانلک
(*) بوندن موکفی یازولرمزنی اوقوچیلرغه نمونه ئوچون یوقاروده
کورسه تئیکمز حرفلر بلن یازدق .

کوبه می کشیدارمز ڈصلاا زله گانز بلوب، بوکوندن ڈشکه باشلار ڈیدک دیوب ئویلمز .

علاء } عبادالله الباروف
وسیه سلطانوف }

ادرسمز: Г. Бирскъ (Уфим. губ.) Мусульманское училище Султанову и Альпарову.

معلمارگه عائده.

محترم صنفدشمز علی جان افندی طرفندن «شورا» نڭ ۹ نچی عددنده ویرلمش سؤالنڭ جوابی حقنده بنم سوزم اوشبودر:

تیندال: «درس ویررکن طلبه نڭ ذهنینه فانات ویرمگه چالشیرم» دیدیکی حالده باقون: «عقل و ذهنه فانات دگل، بلکه آنلرنی اوچودن مانع پوله لازم» دیمش. فکرچه عقل سلیم وقوه محاکمه گه مالک معلم افندیلر مذکور حکیملرنڭ برینه ده علی العمیانتقلید ایتمازگه تیوشلی. باشقه اشارده گی کبی درس ائناسنڭ ده معلم افندی درسنڭ نیندی بابدن ایکانینی، طلبه نڭ استعداد فکریه لرینی کوز اوگنده طوتمالیدر. صنفده درسنڭ موفقیتلی اولمقینڭ برنچی شرطندن درسنڭ روحلی و اثرلی اولمقیدر. شویله که: طلبه، بتون وجودی ایله درسگه باغلی اولسون؛ فکرینی چیت گه صرف اینماسون. بوکا ایرشمک ایچون معلم افندی مؤثر سوزلی، خوش طاوشلی وگوزل مصاحبه لی، اخلاق حرکات و اطواری ایل، طلبه فاشنڭ بلند وضعیتلی اولمالیدر. بوشرطلر اولمادیقنده درس لر تیوشلی ترتیب و انتظامدن چقاقلردر. خلاصه: «تیندال» سوزینه موافق طلبه نڭ فکرینی و جاینه فاراب حسیاتینی اویغاتوق معلم نڭ مهم وظیفه سننددر. خصوصاً ادبیات و تاریخ کبی درس لده معلم افندی اوزینڭ فکرینه و حسیاتینه یونالدرب طلبه نی کوتارمک تیوشدر. «باقون» نڭ مرادی ایسه طلبه گه تیوشندن آرتوق حسیات بیرمک ضرر لیدر، چونکه طلبه نڭ عقل و فکرینی موضوع درس دائره سنده تعریک و تشغیص ایدوب ده موضوعدن طشغه چغارمق آنلرنی یولسز حرکتدن و یولسز تاثراندن صافلامق تیوشلیدر. شونندن معلوم اولسه کبراک، که بوایکی حکیم نڭ سوزلری بر برسینه معارض دگللر، بلکه برسی

آخرینی تعدیل و تصریح ایتمکده در.

«بیستالوتسی»: معلم، کندی نی سودرمک هم کندندن فورقتمق و کندینه اطاعت ایتمرمک یوللرینی بلمالیدر، دیمش. بو، انکارنی قابل دگل بر حقیقت اولسه کرک. معلم، طلبه فاشنده سویملی اولمادیقنده طلبه نی اوزینه جلب ایته آلمی، طرفینده درس گه لازم اولان اهتمام بته؛ آنڭ سوزلری طلبه گه معناسز قوری شنگرداودنقنه عبارت بلوب قالادر. شونڭ ایله برابر طلبه معلمدن بر آز قور فارغه ده تیوش. چونکه معلم، طلبه نی آرنغه درجه ده قورفتا آلماسه، طلبه گوزل معلم نڭ ده حسن ادا رسی ایله سؤ استعمال ایته باشلی هم اطاعت ایتمی. طبیعی، معلم، طلبه فارشنده سویملی هم اعتبارلی اولسه طلبه نڭ اطاعتی ایله فائده لنده. نورعلی نادییف. «بزاق» ده لسان روس معلمی.

عائله تربیه سیننه و اصلاحینه دائر.

عائله و طورمش حقنده خلقمز آراسینه بایناق سوزلر هم اثرلر تارالیدی. شویله ایسه ده بو طاوغروده دخی سویلرگه لزوم یوق دگل. بزم ناتار عائله سی ایچنده نیچون طنچسزاق حکم سوره در؟ ناتار یکتی اویله نگاچده آز می کوبی وقت اوتدیکنده ایکی آرا ده کچکنه گنه بر نزاع و غوغا چغا باشلیدر. کچکنه دن باشلامش بو نزاع و غوغالر بارا طورغاج الوغ اولوب عاقبت طلاق و فرقتنی موجب اولادر.

بزم ناتار ملتنده شو قارانغو معیشتدن یراق و آزاد اولوب رفاهیت اوزره یاشاگان عائله لر آزدر. خصوصاً اول معیشتنده قاره خلق آراسنده راحتسزک پادشاهلق سوره در.

بز بو فلاکت گه عائله ایچنده باشلیچه سبب اولان اوچ ذاتنی کوره مز. آنلر: قاین آنا، کیلون، ایکی آرا ده برده قاین سکلدر. اگرده بونلر اوستینه عائله نڭ اعضالری اخلاقسز هم نادانلق ایله ده متصف اولسه لر و بوکا دخی فقیرلک ده علاوه ایدلسه، جمیع قباحت اشلرنڭ وجودینه سبب اولاچق نرسه لر نڭ همه سی حاضر اولدی، دیمکدر. عائله نڭ یاکی اعضاسی حقنده بر ملاحظه قیله لم. فرض قیلدق، کیلون یات بر عائله ایچینه کیلوب کردی. بوکا بو یاکی عائله نڭ احوالی، عادت و اطواری بتونلری

دنیا سندن چغوب کیتدی و قوانده دنیا کوتارک بر فورال اولما دایغنی بیک بخشی توشندی، لیکن اش اوزدی. قاین سکی قرن کوز ایله قاراسه آکا: «اوتاش سن ده مینم قابقانه اله گرسک» دیب ایتوب صالا چونکه قاین سکی ده تانار قزی اولد یغندن بیکار باتورغه یارانا آناسی ده آکا: «اش اشلرگه تیوش» ایدیکنی آکلانمی. چونکه اول قز، قز قدرلی اولدر.

مونه بزنگ تانار ملتنده ناچارا قلرغه سبب اولان بولنگ برنجیسی آنالرمزنگ اوز قزارینه آش پشرو، تگو چیگو، هم اوی تربیه سینی اوگره تمه واری ابله اوقوتما اولریدر. اولاب قاراگز! جناب حقنک بد قدرتنده رزقلانغان هر تورلی ذی روح شونلر جمل سندن: قولنگزده اولان تاقلر، باشقه قوشلر هم حیوانلر همه سی اوز بالالرینه اوزلریننگ حرکتلرینی اوگره تهلر. قوشلر بالالرین اوچارغه، بوریلر ایسه اوزلریننگ حالی یتکان حیوانلرنی بالالری ایله برگه اوغراب آوب قاچوب آشارغه اوگره تهلر وهکذا.

اما آنالر، عقل ایله اوی اولوب ده اوز بالالرینی اوز طور مشلرینی استقبالی ایچون حاضرلار تأسف! ای آنالر! اوزگز هم عائله گز ایچون طنج ورفاهیت اوزرنده باشامک مطلوب اولسه، اولا قزلرگزغه وظائف بیتیه درسلی ویرگز! ثانیاً قزلرگزنی کوز آلدگزده اوتوب کیلونگزنی آرت طرفه اوتماگز. چونکه قزلرگزده قارشو گزده غی کیلونگز کی بر آناغه کیلون اولور. اما سز اوزگز باباغی کوز آرنده غی کیلون قواینه قالاچقسکز، آراگز بوزوق اولسه بو وقت دنیا ننگ ته می و راحت بتار.

علی جان تیرشقاوی. «تورکستان».

«طوره شندن زارلانوچی دوستمه».

بله م، دوستم! سینک حق سوزلریکا قارشو سدارنی، یابوب اوستنگا بهتان، افترا، کینه، حسدلرنی. منه ایندی دیهم سیکا: صبر ایت هم چدا، توز دیب، حاسدن بر وقت شفقتنی کوتماسکه امید اوز دیب! عزیزم! بو آچی طورمش، اوز قلاماس، اوتهر، کیتهر؛ آچلور، بالطراب استقبالی، شاداق کونی یتهر!!!

علی بن فانج آقیردین «چیستای».

باشقه، چونکه اونگ (کیلون) بو عائله حقنده معلوماتی یوق یا که پک ناقص. شونگ ایچون بو کیلون یاکی عائله ایچنده مایهول طبیعتینه کروب عمر اوزدرا باشلیدر. عائله اعضالری، نی فیلونسه اولده شونی قیلنه، قایده ایتوب بیارسه لر شول طرفه حرکت ایده حاصلی جانلی بر ماشینه حکمنده یوریدر. بردن برگه بو معیشت یگی اعضانی تیرله ته، تورلی - تورلی فرض و خیالمرغه توشارگه سبب اولدر. قز وقتنده اولان راحت کونلرین کوکل کوزگیسندن قاری باشلی ده حاضرگی حالینی کچمش حالینه تطبیق قیلورغه اوتنه. اوزین گوزل هوالی صیفیه دن چغوب، قومی صوسز، هواسینگ بوز و قلعندن روحلرینی قروب بترمکده اولان بر مهلک صحرا ده طور وچی فرض قیلدر. بوندن صوگ صافی کوکلی هر تورلی باراماز نرسه لر ایله کرله نوب کوگاره باشلیدر. بو یگی عائله اعضاسی باشقه اعضالرغه اوزینگ مسلکین اظهار قیلوب شول مسلک ایله حرکت قیلو ممکن اولوب اولما دایغنی قاری، بوندنده مامل بولغان نرسه وجودکه چقمیدر. باشقه چه ده هر تورلی ایرکنره ک معیشت یوللرین قاری باشلی، لیکن همان طنجلی تابا آلمی. حاللر اوستینه عائله رئیسه سی طرفندن هر تورلی بیورق کیلوب مورادر. یگی هم یاش بر اعضا ایکان، عائله باشلیغینگ همه بیورقلرین یرینه یتکزوب طورمق غیر ممکن درجه سنده اولدر. لیکن بو کیلوننگ خدمتلری و برنجی مرتبه اولان اشلری، کوب یلر تجربه ایله حرکت قیلوب اشلگان عائله باشلیغینگ خوشینه کیتیدر. چونکه کیلون، آناسی اوینده وقتنده آشخانه درسلی هم تربیه بیتیه کورمادیکندن طبیعی اشلری پخته اولماز. بو وقت ایکی کوزینی بر نرسه گه طوب طوغری قاراب: «اگر آنام مینی قز وقتنده نازلانمای اوزی هم چیگی یاننده آش پشورگه هم اوی تربیه سینه اوگره تکان اولسه ایدی حاضرگی کونمه بوندی آور مشقتلرده اولماز ایدم» دبه اویلامقده و قایغرمقده اولور.

واقعا ده کیلون، قز وقتنده هر نرسه دن بی خبر، اویون کولکی هم کیف حضور ایله عمر اوزدردی. حالبوکه اوزینگ بر وقت کیلون اولاسینی ده و تانار ملتنده کیلون اولان ذاتلر حیوان منزلنده عمر سوردیکلرینی ده بخشی بله ایدی. لیکن آتا، آناسندن میراث اولان استقبالی قایغرتما و چیلق قزده ده اورنلاشقان سببندن: «حاضرگی کونم راحت اوزسون، کیله چکنی ایشاک قایغورتور» دیدی ده راحت کنه یورغان آستنده عمرینی اوزدردی. حاضرنده قزلق

شونڭ ايچون ايكنچى بحث ده وارد دگلدر. بو سوز «فأتوا من مثله» ده. اولان ضمير «نزلنا» غه فایتدیغی تقدیرده در. زمخشر يىنڭ: ضمير عبدگه فایتورغده جائز» ديهش سوز يينه كوره اش دغى ينگللىشور. مسئلنڭ تفصيلنه ايرشمك آرزوسىك اولسه كز «كشافي» و آنڭ حاشيه لرينه مراجعت قىلورسز، بو طوغر وده مستقل رساله لرده وار.

اورنيورغ. فرانسز محرر لر نندن «ژول ژورن» نڭ روسچه و توركچه گه ترجمه ايدلمش «سباحات خارق العاده» (خيالى روشده تصوير ايتمش اثرلرى) وار. ادبيات نقطه سندن بونلرنڭ اهميتلرى وارمى ياخود «شيرلوك هولمز» و ماشبه كى اساسسز خرافاتلر دن عبارتميدر؟

س. مسعودوف.

«شورا»: ژول ژورن اثرلرينى اوقومش كيمسه لر آراسندن بلكه بعضيلر جواب و يررلر ديه بوسؤالنى بونده درج ايتدك.

مورزيخ. (قازان) پاراخودده ايكي آدم «ابجد» حقتده اوچ ساعت قدر مناظره قىلمشوب آخرنده اورششوب آيرلشديلر. برى «ابجد» فرشته اسملرى ديديكى حالده ايكنچيسى بونى تخطئه قىلوب بونلرنڭ شيطان اسملرى ايديكى دعوى قىلدى. بو طوغر وده بر فكر يازلسه ياخشى اولور ايدى.

امام ب. مصطفىوى.

«شورا»: فرشته و شيطان اسملرى يازلمش دقترنى كورماديكمز ايچون بو ايكي فكرنڭ هيچ برينى تصويب ايدرگه قدرتهزدن كلماز. احتمال هر ايكيسينڭ سوزى ياكلش و احتمال، كه هر ايكيسينڭ دعواسى ده درست اولور. اوچ ساعت وقت آزدگل، كوب معلومات ايشتمش اولسه كز كرك. الفبا و ابجد حقلر نده ۱۱ نچى عددده بر آز نرسه لر يازلمش ايدى، شايد كور مشدرسز.

راسد و مخابره

اوپا. قرآن شريف گه نظير كتوروب فاراوچى عرب فصيحلرى موفق اولماديلر، قرآن شريفنڭ تمامنه دگل حتى اڭ قسقه سوره سينده مثال كتورمكدن عاجز قالديلر. اهل اسلام ايسه خصملىرگه فارشو اوشبو حالنى قرآن شريفنڭ الله تعالى كلامى ايديكينه دليل قىلورلر. لىكن قرآن شريف گه بوكون گه قدر نظير كتوره آلمادقلر نندن بوندىن صوك منگو كتوره آلميه چقلرى لازم اولماسه كرك احتمال، كه علم و كمالات انسانيه تر قيسى سببندن انسانلر قرآن غه نظير سويلرگه موفق اولورلر. اوشبو تقدیرده قرآن نڭ الله كتابى ايديكى نيچوك اثبات ايدلنور؟ بوندىن باشقه، مذكور دليل آنچق قرآن نڭ انسان سوزى دكل ايديكى گنه اثبات قىلمقده در، حالبوكه انسان سوزى اولمادىغندن الله سوزى اولمقى لازم اولماز. بو بحثلر «اوپا» شهر نده معروف ايمش، جوابلرى ده وار، لىكن بن بو طوغر وده «شورا» ده جواب يازلمقنى اميد ايتمكده يم.

امتحان قىلنورغه كلرچى قارت خلفه.

«شورا»: عرب معاندلرى قرآن شريفده اولان كمالات و علو درجه گه مطلع اولدقلرى حالده سر و يرماز ايچون بونڭ انسان كلامى ايديكى دعوى قىلمشلر. بونڭ حقتده «اساطير اولين» (اولگى انسانلردن قالمش خرافات) هم ده: «اگرده آرزو قىلسه ق ايدى بز اوزمز هم بو روشده سويلر ايدك» ديهشدر. شونڭ ايچون نزاع، «الله سوزيه يوقسه انسان سوزيه؟» ديه ايكى شى آراسنده غنه يوروب اوچونچى بر احتمالنى الترام ايدوچى اولمامشدر. حتى اسلام حقتده بوكون گه قدر دشمنلر اولوب كلسه ده هيچ برى اوچونچى بر احتمال عرض ايتمامشلردر. شونڭ ايچون انسان كلامى اولمادىغندن الله كلامى اوله چى ثابتدر. (اذلا فائل بالفصل). بناء عليه ايكنچى شبهه، اساسا وارد دگلدر. دعوالرني نقض قىله چق مادهلر بالفعل واقع شيلر اولورغه نيوشلى، نيچوك اولسه ده بر دليل ايله اثبات ايدلمش بر دعوانى بوزار ايچون احتمال مجردلر كفايت ايتماز

تکلاوچیلرنڭ قولاغینه منفور ایشتلہدر، ہم خطبہ نڭ نائیرن کیموتہدر. مثلاً: ۵۵ نچی بیتدہ گی آیت کریمہ نڭ معناسی بولای ترجمہ ایتلورگہ تیوش ایدی:

«برہولر اولرلی اللہ تعالیٰ گہ ایمان کینرگان بولوب، آخرتنی تلہب شونڭ آرتدن یورسہلر اولرنڭ عمللری مقبول بولور.»
سوزگہ مہارتی ایلہ مشہور بولغان نیاز محمد افندی نڭ بوغاریدہ غی قصورلرینی بوغالتا تورغان مزیتلر مجموعہ نڭ اچندہ طوب ملوایدر. مثلاً ۵۴ بیتدہ گی «اوج کونگہ قدر کوکل گہ علم و حکمت کرتامہی منع فلنوب نورلسہ کوکل اولدر» بوسوز شول قدر توغری برسوزدرکہ، اگر بوسوزنی بلسہلر و ایشتسہلر آغوب بارغان صو، ایسمکدہ بولغان جیللر، اوچقان قوشلر بو سوزگہ مرحمت بوزندن توقتاب تگلارار؛ باچہ اردہ اوسمکدہ بولغان گللر راضی بولوب تبسم ایدرلر و بتون عالم گہ نورن چاچوب تورغان فویاش ہم شادلانور ایدی» دیدیکی سوزلر ہم بلیغ ہم حقیقی شعری سوزلردر. مجموعہ دہ بیک کوب بولغان شوندا ی سوزلر تورکی خطبہلرینی چن خطبہلر قاتارینہ یاقنلاتادر.

معاومدر، کہ خلققہ سویلہنہ تورغان سوزلرنڭ وعظ، نصیحت و نطق کبی آیرمالری بولادر. بواردن سوزی آز معناسی کوب بولغانلرینہ «خطبہ» دبولدر. زمانہزدہ آندی آز سوزلی و کوب معنالی موجز خطبہ ارغہ توشنورلک کیشیارمزدہ یوقدر. تلمز نڭ قدری آرتقان سوک، بهاسی کوتہرلگان سوک، هر توری نکتہلی و نچکہ سرلی سوزلر- گہ خلقموز توشنہ باشلاغان سوک، معناسی آز بولغان کوب سوزلرنڭ و اوزون اقریدیلرنڭ اہمیتنی بتہ چکدر. ایشتہ اول وقت غایت موجز خطبہلر کبرہک بولور. عربچہ نڭ «نہج البلاغہ» سی کبی موجز خطبہلرینی سویلاوگہ البتہ بزم تورکی تلمزدہ مساعده فلاچقدر. حاصلی: آلدہ غی زماندہ خلقموز سوزگہ توشنہ باشلاغان سوک موجز بولغان حقیقی خطبہلر کبرہکدر. اما بو زمانہزدہ مقتضای ظاہرگہ مطابق بولدیقی اوچون نیاز محمد جنابلرینڭ تورکی خطبہلرن چن خطبہلردن سانارغہ یاریدر.

امامت و خطابت خدمتن موینلرینہ یوکلہ گہن بارچہ اماملرغہ و امامارندن آچق تورکیچہ خطبہ ایشتہ آلماعان بارچہ مسلمانارغہ تورکی خطبہلر مجموعہ سندن بر دانہ- سیننی قوللارندن توشرماولرینی عاجزانہ توصیه قلامن. مجموعہ «وقت» مطبعہ سندہ نفیس رھوشدہ باصلمش بولوب، آنچاق بر صومدر. حسن علی. ا. ورنبورغ.

تقریر

روسستان - اہدہ ہادی افندی طرفندن تہرتیب ایدلمش بو اثر تورکیچہ بیللمش آدملرنڭ اوز اولرلردن درس آلق طریقہ ایلہ روسچہ اوگرنمک حقدہدر. قران شہرندہ مؤلفندہ و مشہور کتابچیلردہ بولسہ کرک.

تورکی خطبہلر - جمعہ اردہ اونولوی فرض بولغان خطبہلرنڭ، بزنڭ خلق اوچون، تورکیچہ بولورغہ تیوشلگی بر نیچہ زمان بھتلردن سوک حل قلندی. خطبہ نڭ اہمیتن آکلاغان، اسلامیتنڭ و مسلمانارنڭ احوالن توشنوب، آرتن و آلدن اویلاغان امام افندیلر منبر خطابندہ طوروب، خلق نڭ آکلاہہ بلہچگی طرزدہ تورکیچہ خطبہ اوغورغہ طارش باشلا دیلر. لکن بوزمانغہ چاقلی بزدہ تورکیچہ سوز- نڭ قیمتی بیک توبہن بولوب، کورکہ ملگیدہ یوق ایدی؛ حسن افادہ سیدہ بیک ضعیف ایدی. شونڭ اوچون امام خطیب امرنڭ خلققہ سویلہ گہن سوزلری حقیقی «خطبہ» درجہ سینہ ابرشہمی فقط حشولی وعظ و نصیحتلردن گنہ عبارت ایدی. امام و خطیبلرغہ رھبرلک ایتہرلک؛ سوزی تہملی، معناسی اوتہلی تورکی خطبہلر نہونہسیک یوق ایدی. منہ شول کیرہکلی بولغان خطبہلرینی اومسکی دہ امام خطیب و مدرس نیاز محمد سلیمانفی جنابلری چغاروب بیردی. فصاحت ایہسی بولغان نیاز محمد افندی امامتچیلر اورنیمہ اوتراغانی سوکندہ جمعہلردہ سویلہدیکی خطبہلرن بر جبرگہ جیوب بر مجموعہ قلوب باسترمشدر. باری ۴۸- خطبہ بولوب ایکی عید ہم نکاح خطبہلریدہ باردر. کتابی نڭ صرتندہ «برنچی یل» دیوینہ قاراغانہ ایکنچی و اوچنچی یللارنڭ خطبہلرن ہم نشر ایتسہ کبرک. تورکی خطبہلر مجموعہ سینڭ مزیتن ساناماس بورن اوشبو قصورلرن کورسہ توب کینہیک: ۱ - باش یاغندہ غی ۱۳ بیتدہ سویلہنگہن ترجمہ حالنڭ خطبہلر ایلہ مناسبتنی یوقدر. بنا علیہ بوارنرغہ یازلماسقہ تیوش ایدی؛ ۲ - آیات کریمہ واحادیث شریفہ ہم باشقہ عربی جملہلرنڭ ترجمہ- لرنده ضعیف تالیف باردر. بوتہن تل نڭ ترکیبلرن واتوب، سندروب ترجمہ ایتو، درس وقتلارندہ شا کردارگہ توشندرو اوچون باراسہ دہ، خطبہ اردہ اولای بوزوب ترجمہ ایتو

اشعار

اهتدا

۱

اگر بولسه «سویو» لفظی قوچاقلاو قوللر آرغانچی ،
 ئوبو بولسه اگر چوٹ - چوٹ ، ایرن هم بیت قابارغانچی .
 عهدہ سویگانم یوق ہم سویهم دیب ئه یتمه من هیچده ،
 سویونگ معنی سی مینچه ، بیگوک عالی ، بیگوک نچکه .
 کشیلر چه سویونی بلدم ، حس ایتدم اصلا ،
 سویو - ایدیلدر اول ، یعنی عربچه ، مقصد اقصی ،
 طابندم ، سجدہ فیلدم مین ، سویگان جاناشنک آلدنده ،
 امید ایتدم و قورندم ده قزاردم هم اوبالدم ده .
 میکا اول بر وبار ، کوچای وهیبتای صنم بولدی ،
 آشکار حمدم ، صلاتمنی ایرشدرگان قلم بولدی .
 محبتدن ئروب شه مدهی اوزم ، کوکامده گی گوللر ،
 یانوب جیرگه صفیلدر ، هواغه اوچدیلر کوللر .

۲

عرب خلقی قبول ایتسدن اول دین اسلامنی ،
 اله اورنده توتقانلر ، آغاچ ، طاش ، تورلی اصنامنی .
 بر آزدن صوگ کیلب حق دین ، تمام باطل بولوب یالغان ،
 عربلرنک کوزندن دین اسلام پرده نی آغان .
 آلاز بار ئونکان اشلرگه پیغمبردن اویالغانلر :
 « نیچک صوگ بز طابندق پوتقه ؟ » دیب حیرانغه قالغانلر .

۳

کیلب چقدی حاضر فکرم قویاشی ظلمت آرتندن ،
 توگل ایندی وفتلی ، معنی سی یوق عسکه مین قربان .
 شکر بولسون حاضر آلدنده بر نورلی حیات ایندی .
 نگی مذکور پوت آلدنده طابنغاندن اویات ایندی .
 چیکل اوی ، یوز قزارتقچ تورلی حسلر ، سزگه مک لعنت !
 بشا طوغری قاراش ، توبلی عقل ، مگلر یشا خدمت !

ع . ت .

۱۹۱۱ سنه . ۱۳ مای .

اسفندیار خان .

یارب جمیع قلمرکی قیلدی بهره ور
 ظلک اولوب سریرا مارنده جلوهر
 بو بکر وقت کندی زمانده چون عمر
 عثمان کبی حلیم وشجاعته حیدر
 اسفندیار خان ابوالنصر والظفر
 خوارزمه ویردی رونق عدلیله زیب وفر
 واردر امیدمزگنه خاقان عزوجاه
 ایتمز دیوب رعبه حقوقینی خاک راه
 زبرا بوکون نظامی اولوب عسکر وسپاه
 کیدی لباس عسکری وچرکسی کلاه
 اسفندیار خان ابوالنصر والظفر
 خوارزمه ویردی رونق عدلیله زیب وفر
 احسان ایدوب پرنسلره خرج سالیه
 قاضیلره مواجب وتن خواه والیه
 فرمان داغندی صکره عموم اهالیه
 رشوت بساق معاش ویرر جیب مالیه
 اسفندیار خان ابو النصر والظفر
 خوارزمه ویردی رونق عدلیله زیب وفر
 تنظیم ایدلدی داخلی اشلر اداره سی
 اولمقده در حقوق ملل استشاره سی
 دوز چقسه گر ضیالیلرک استخاره سی
 فتح مکاتبک ده اولور بلکه چاره سی
 اسفندیار خان ابو النصر والظفر
 خوارزمه ویردی رونق عدلیله زیب وفر
 واردر گر چه محتسب شرع اولن رئیس
 مأمور اولوندی اولسه ده دوریه وپولیس
 اخلاطدن سواقاری ایتمک اوچون نفیس
 هر بر سبیل عامه ده وار بر نفر کنیس
 اسفندیار خان ابو النصر والظفر
 خوارزمه ویردی رونق عدلیله زیب وفر
 صبح سعادت مدنیت یواش یواش
 وعشت قرانلقن داغدوب اولدی لهعه پاش
 عدلیله اولسه شاه جهان اویله کم قویاش
 قانونه فارشو کم ایده جک فتنه وتلاش
 اسفندیار خان ابو النصر والظفر
 خوارزمه ویردی رونق عدلیله زیب وفر .

سېنىڭ ھەممىڭ ، بازىڭ بەھلى وياقتى ،
سېنى تەكۈرۈڭ ياڭى ئەلدە ياراتتى .
كونىڭ ، ھەممىڭ ئەلى قوش داي سويونگان ،
ھېچ آيرلى طوغان نورلى ئويىندى .

كىلور وقتىڭ - توگەرسىڭ كوز باشىڭنى ،
بوغەر «اش» بېلى ، بېلىڭنى ھەم باشىڭنى .
بالالىق كۈنلەرڭ ، ھەممىڭ ، اورۇندە -
باطارسىز وحشى دنيا دېنگىزىدە .

منە شول چاق مشقتگە چومارسىڭ ،
راحت كۈنلەر كورودىڭ كوز بومارسىڭ .
توشەر ايسىڭ سېنىڭ بەھلىك زمانىڭ ،
غدا بىسىز ، قايسى طارتىمى اويناغانىڭ -

لىكىن اويلاو ايزلىگاننى اوياتماس ،
ھەم اويلاودىڭ كېرى بەھلىك دە قايتماس .
حاضر دەن اوڭ ئەزىلەن ، بەھلى چاغىڭدە ؛
كېلە چەككى قارا تون بېك باقىدە .

اوقو ، بل ، ياز ، بەھلى ، طورسېن حاضر دە !
اوكىنە زور چاغىڭدە ھەم قېردە
سەيىڭ سونچەلاي .

اوزگالەنگان فقير .

يول بلەن اوتوب بارا اكرن گنە قاراب توبەن
اوستى باشى اوزگالەنگان ؛ ايزىلوب يوقلىق بلەن
كوڭلى آنىڭ صزلانا وصقرانا تورمىش اوچن
تابىسە بر اش اشلەمك بولا آيامبچە كوچن
فورصاغى زور آبىزىلردىن صورسەدە اش بېرىمىلر
«كىت تىزوك بو كورنىشكەن جېرە نور شېطان» دىلر .
بت اېزل طابىئال ، واطل ، چنچل ، كىبوب بىتسون فانىڭ
پچىراتوب تورما بو دنىيانى چىعار تىزىرەك جانىڭ
بوق قدر بو دنىيادە بىرتق كېوملى كېمىسەگە
دېمىم آدمىن قدر ؛ يولقار اتلر كورسەدە .

مالىخ بن ولدان . «يولاطان» .

قەتەلەر :

(۱۴ پارمق)

اكسأ عالم دعواسىلە كوستىرنلر باش
نەندىر عجبأ ؟ اولدىلر ھېسى نىباش
اجرە آلانلر نوحە ايتىمچون ھەر بر مونتە
ھلاك خانمانە بېلە چقارمايلر ياش
دېمىشلردى ايشتە شول كورنىئاننى بېلە
بختسىزلىكەزدنەي اودە اولدى خفاش !

(۱۵ پارمق)

اى قوى ! نچوك اختیاركە سېمىرەك استەرسىن ؟
كە سېمىز قويلرۇڭلر بازارلردە ساتىلان باش .

(۱۴ «)

اگر دىلرسەڭ دنىيادە اولماق ھېچ مەموم
كېرەكەر عقلدىن بازوب بتون اولق مەجنون
دىلرسەڭ سوز ايش ھەم كوڭلىگە كېلەسون فتور
ادرا كدىن قالدە كوڭلىڭكە ھېچ شى ايتەسون خطور
اولق دىلرسەڭ تاما ئائل سەعدت
بېلەمەك كېرەكەرەك اول سەعدت نە حالت

جىنىڭنى جىوان ايدىر ايسەڭ بېمىچون اى ملك !
نطقى - مەناسىز فالور - انسانە فصل ايلەك
اولطافتلى ائىر ايجندە چون تابدىڭ وجود
بونە ايشدىرەك آزوندىن بكا حصە وىر دېمەك ؟ !

م . ص . الجنای .

بىر بىر

بالاغە

تەلەكنىڭ قايفوسىن چىكىمى جانىڭ ھېچ ،
غدا بىن بېلمىسىڭ بو دنىيانىڭ ھېچ .
سېنىڭ توشىلرگە حسرت ، قايسى كرمى ،
اوصال طورمىش جېلى شاولامى ، ئورمى .

قابات اسلامغه قایتو حقنده یول کورسه تکانگه، شول مسئلهنی تیکشرو اوچون کیلمه دیمی ایکان دیب یوره گی تمام اورنندن قوزغالغان و یوزی آغارغان ایدی.

خلقنڭ قورقوی طامغی باشقه سبیدن ایدی: تگره نچی روسنڭ اوچنچی کون کوتوبلنن ایهر روب کیلگان بر دوڭغزنی ئلله نیندی بر حس بلن قینارغه ماوتونوب نهایت آئی ایمگه تکانلر ایدی. دنیا کورگان قارتلر زاقون فاشنده دوڭغزنیڭ بر قلی اوچون ۲۵ صوم توله تهر ایش، آنڭ جراسی بیک قاتی ایش، دیب سویله دکلرنندن، خلق توره نڭ کیلون شول مسئلهگه حمل قیلمشلر و شول یاقندن بر آفت چغوندن خوف ایتمشلر ایدی.

لسکن خلق ده ملاده یاکلشدی. توره نڭ کیلوی بتونلای باشقه سبیدن ایدی: موندن اون کونلر ئلک آت کوتوچیسی صالح قارتنڭ یاش خانونی کامله بلن اورس په کری (ابوبکردن مخفی) دیگان بر یکتنی اویناش قیلو (خلاف) شرع مناسبت ده بواو) ده توهمت ایدوب، خلق و ملا برگه بیک یاخش غنه ماوقماغانلر، اوسته وینه یکتنڭ چهچن اوتمهس په کی بلن قروب آزابلغانلر ایدی. متهم یکت بو جزانی کونره آمادی.

– مینی ناحق جزالادیلر؛ اشنڭ اصلی تیکشریلسون ایدی، دیب شکایت بیردی. توره ایسه، شول مسئلهنی تیکشرو اوچون یبارلگان ایدی. صوراو ایڭ اول حضرتدن بواو.

اول روسچه بلمی، اوزی بیک فاوشاغان ایدی. توره نڭ سؤالن امارافی آڭلاب بتمچوک، جوابقه کریشوب، کردیلی – چقدیلی سوزلر سویله دی. سوزینڭ خلاصهسی «هز آئی قینامادق، تیمه دک؛ فقط شریعت بو یورغنچه چهچن قردروب، توبه گنه قیلدرق» دیودن عبارت ایدی. نانار میرزاسی بونی روسچهغه ترجمه ایدوب بیرگاج، توره بر سوز دیمه دی، سؤالنی دوام ایتدرمادی؛ فقط «آلداغانی یوزندن، سوزندن بیلگیلی» دیگان اوی بلن باشغنه سلکیدى.

صوگره قارتلردن و خلقدن، برهم – برهم کرتوب، صوری باشلادی. بولار، «تفتیش فلان بولسه، فلان روسچه جواب بیررمز» دیب سوز برکتوب قویغانغه، جوابلری منطقسز همه بر برینکنه مخالف چقدی. اوزین قوتولدرهسی کیلگانلری «مین اول جیینده بولمدم» دیدی. قای برهولاری فاوشاب، نی دیگانن بلمیچه – بز نڭ شریعت شولای قوشا

حکایتلر

یوز یل ئلک.

I

۱۸۱۰ نچی یلنڭ ۳۰ نچی مای کونی ایدی قویاش نوبه نئیوب، کون کیچکوب بارا؛ یازغی هوانڭ اطافتی اوستینه کیچکه قارشى بولا طورغان آزغنه صالحونلق قوشولوب، بر تورلی راحت و شادلق حس قیلدرمغه ایدی. هر نرسه ده بر طالعونلق و هر بیرده بر سکونت که میل باشلانغان؛ شاولی و مشقتلی کوننی اونکوروب مان تونگه یاقناو اثری بتون تیره یاقنی قابلاغان ایدی. شول وقت، اوفاکوبیرزاسی، استهرلی طاماق اویازینڭ «یوغاری کول» آطلی بر اولینه یاخشى تارانتاسقه اوچ آت جیکگان قنغراو طاققان بر توره کیلوب توشدی.

بو توره – اوزون بویلی، فالونراق گه وده لی، آق صاقالمی، مهابت و کباری قیافتلی بر آدم بولوب، یاننده کاتب وترجمانلق وظیفه سن اوتی طورغان بر ناتار میرزاسی همده آت ماوتوب اوطورغان زور صاقالمی و آچولی یوزلی بر روس بار ایدی. اول، اولغه کرو بلن، محله امامینڭ یورمان صورادیده، آنلارنی شول ملانڭ یورطینه ماوقتاتوب، اول خلقن جیارغه امر قیلدی. بوکون صابان طویى بولو مناسبتی ایله خلقنڭ همهسی اویده ایدی.

– توره چافره. . . تیزلکده حضرت اویینه بار یگز! دیب قنقروب یوروچینڭ طاوشن ایشتوبلنن اوییر – اوییر خلق ملانڭ یورطینه آغولا باشلادیلر. تیز آراده حضرتنڭ اوی تیره سن قزمسقه کبک خلق سروب آلدی. اومارتا قورتی کبک گوز ادا و دینگز کبک دولقونلاب طوره طورغان «کشی دریاسی» حاصل بواو. مونده کیلگان خلقنڭ یوزنده عمومأ بر قورقو و شومله نو اثری چققان ایدی بو سببی مجهول بولغان چاقریلردن و بو کوتولمگان قوناقندن همهسی ده فاوشاغانلر و موناردن کوکلسز بر نتیجه طوغون سیزننگان کبک بور جوغه توشکانلر ایدی.

محله امامی صادق ملا ایسه، همه کشیدن آرتق قورققان: بو توره باشقه بر نیچه ملانڭ آرت صاباغن اوقونقان بولغانغه، اتفاقی اولهراق کوبدن توگل بر چوقونچق ناتارغه

بيت! ديب اچقندردى. بعضى بر غيورلرى قزوب - قزوب - سين بزنك شريعت قوشقانىنى اشلەودن طيباسكىمى... دنگە تيبەرگە اويلىسكىمى...؟ اويناش ايتمەسلر فيناماس ايدك... ديب صالحيلر.

سوكره شول گناھنك ثبوتينه گواھلىق بيريگان آدملردن صورارغە مارتوندى آلارده روسچە بلييلر؛ آلارنك ده سويلەگان تانار ميرزاسى ترجمە قيله بارا ايدى. بولارده ده قورقو يوق توگل ايدى سويلە ايسەدە بولار باشقەلردن باطراق سويلەديلر، جوابلرىدە بر تورليرەك چقدى.

ايندى قوياش دە باتقان، فارانغى دە توشە باشلاغان ايدى. تورە اوزينك توبەب كيلنگان اشن اطرافلى تيكشردى، جوابلرنى يازدروب آلديدە كيرى يونالدى. مان وساكن بولغان اول اوستندن فگغراو طاوشى ياكغرادى. خلق ايسە بر ياقدن اوستلرنەكى اغر بوكنى توشرگان كبك ايكنچى ياقدن شول نفتيشدن بر تىمسز نتيجه چغار كبك مختلى حسلر بران اويلرینه طارالديلر.

II

بوكوندە اوفادن ۹۰ چاقرم يراقلقدە «قارلمان باشى» ديگان بر اول بار. حاضر ۵ الوغ مسجدلى، بازارلى، مكتب و اشقولالى و ياريسوق معمور بولغان بو اول، موندن بر عصر الك (يوغاريدەغى واقعە بولغان ۱۸۱۰ نچى يلردە) ۵۰ - ۶۰ يورتدن عبارت كچكنە و يارم مدنى بولغان بر قريەچك دن عبارت ايدى. اول وقت مونك اسمىدە «قارلمان باشى» توگل، بلكە «يوغارى كول» ايدى. بر عصردن عبارت زمان مونك هر نرسەسن اوزگەرتدى: اسمنى دە، جسمنى دە؛ شو درجە، كە آنك حاضرگى حالى بلەن اول وقتدەغى حالن چاغشدروب قاراغاندە، بيك زور آيورمە حس قيلنەدر.

اسمەندنە آكلاشديغى اوزرينە، بو - مسلمان اولى بولوب، طور وچيلرى فقط مسلمانلرغنە - روسدن و باشقە خلقدن هيچ كم يوق ايدى. خلق اولغە كافر كرتورگە عمومأ فارشى طورەلر ايدى شول ايسكى زماندە بتون اولغە بر دانەدە كيبت بولماون ملاحظە ايدوب، بر روس، اول خلقندن شوندە كيبت آچارغە رخصت صوراسەدە رد جوابى آلمش؛ «آراغە كافر كرسە گناھ شوملغى تير، آفت وقحطلق كيلور» ديب بارى بر آوزدن روس كروينە فارشى طورمشلر ايدى. حاضرگى كوندە بو اول ياكما مدنيتنك

تورلى ياغى بلەن فائەدلانوب، كيكەرەك بر قالا روشينە كروب بارە ايسەدە، اول وقت بيك آز مدنيتلى و بيك سادە و بيك تكلفسز ايدى. خلقى دائمى كسب، كوچ و هنر بلەن توگل، بلكە طبيعى بايلقغە بيك آز خدمت قوشوبقنە ياشيلر؛ طورمشلرينك هر ياغندە طبيعىلككە و طبيعتكە ياقن، زينت و تكلفاتدن يراق طورەلر؛ آچلق كورمىلر؛ اشلەدە واطليلر ايدى. طبيعت آلارنك تيرە ياغن اوزينك قيمتلى خزينەلرى بلەن قابلاغان: بوكون ۵ - ۶ زور اول قواندە بولغان ير صونى اول وقت آلر بر اوزلرى بيليلر ايدى. هر تورلى زور و قارت آغاچلرغە باى بولغان قارانغى اورمانلر، فوق العادە روشدە منبت بولغان قارە طوفراقلى ايگونلك يرلر، اولەنى آدمنك بيلينە چيتە طورغان پچەنلك موغاييلر و چيرەملر شو قدر كوب و شو قدر مول ايدىكى «يوغارى كول» خلقى آنك اوندن برى بلەندە فائەدلانوب بتە آلدى. قالغانى قول تيمى ياتا ايدى. ير صودن بولاي آز استفادە قيلوارينە آلارنك كوچ و سانلرينك آزلىغى و طبيعى ثروتنك آرتق كوبلىگى سبب بولغان كبك ايگن، پچەن و باشقە اش قوراللرينك بيك پراضطوى و بيك موپاس بولوينكندە بو حقەدە زور تاثيرى بار ايدى.

اش قورالى چنلابوق بيك پراضطوى و موپاس ايدى. بوكون بر كشى و ايكى آت بلەن اويناب اشلەنە طورغان تير صابانلر اورنينە، آلار ئللە نيندى زور تورەنلرگە ۵-۶ آت چيگوب، اوچەر كشى مشقتلەنوب چاق يوروتەلر ايدى. اورو، چابو، صوغو و جيلگەر و اشلرنەدە هيچ بر تورلى ماشينە استعمال قيلنمى - قيلنمى غنە توگل، آندى نرسەنك امكانينە ذهن دە بارمى ايدى.

شونلقدن، گورلەب و ياشاروب او طورە طورغان چيرەملر و منبت يرلر ازلدن بيرلى صابان كرمى ياتالر؛ الوغ - الوغ موغاييلر چالغى كورمىلر؛ قارانغى اورمانلر عمرگە شاولاشوب او طوروب، بالنا و پچقيلر بلەن بردە رەنجتميلر ايدى.

طبيعى ثروتكە بو قدر باى بولوچيلىق آلارنك حياتن تامين قيلغانغە، بتون ترقياتنك آناسى بولغان «احتياج و ضرورت» كورلمگانگە، آلار مانغنە، بر كويگنە ايسكى ازدن آغالر، بر تورلى دە كسب و هنرگە نغئوب قول صوزمىلر ايدى. بتون اولغە برگنە دانەدە تيمرچى، نگوچى و بوياوچى كبك هنر اهللرى و كيبتچى كبك سوداچيلر يوق

ایدی، چونکه، احتیاج یوق ایدی.

بیک و بیک سیرهک اوله رق تیرچیگه احتیاج توشه فالسه، فالغه بارغانده یاکه یرافده غی تیرچی اورصده آنی اوتیلر؛ تگوچی کیرهک بولا فالسه، سیار قران تگوچیلرینه بیرهلر؛ لیکن بوکاده ضرورت یوق دیرهک ایدی - آلاز همه نرسلرن اوز قوللری بلهن پراضطوی روشده اویوشدرهلر ایدی.

بازار فاشنده بولار بیگروه ده باش ایمیلر ایدی. آلاز طورمشینک قای یاغینه قاراغانده ده «یورط اشی - قول اشی...» بلهن قناعتملندیکلری کورینه ایدی. صاتوب آلو دیگانگه آلاز کوب یاقن بارمیلر ایدی. آلاز اوزلرینک پراضطوی وکیلشسز اوی و قارالتیلرن اوز اورمانلرنده غی آغاچدن اوزلری کیسوب ماشوب، اوز اوللرینک بالتاچیلرندن اشله تهلر؛ ایونک باشن تیر بلهن یابدرو، بویاو و باشقه یرلرن ماطورلاو کبک لرنک هیچ برینه اللفات ایتمیلر ایدی. ایونک اچیده طشی کبگوک پراضطوی بولوب، آنده کوزگی، ساعت، اشقافی، لامپه، پهرده، قیمتی صاندقلر، پالاص و سائر زینتلردن بری ده بولمی - بولارنی صاتوب آلوب مشقت چیگلمی ایدی. کیچ بلهن اش اشلهرگه طوغری کیلسه، آلاز بزنگ کبک لامپه، شهم و ایلیکتریک شیکلی نرسلر یاندروب ماطاشیلر، بلکه اوز اورمانلرندن کیترگان قاین آغاچن یاروب کیدرهلر، چرا یاصیلرده شونی یاندروب، یاقطیسنده اش اشلیر ایدی. شونلقدن لامپه، شهمدهل، شهم و سائر یاغو اسبابندن برینه ده احتیاجلری توشمی ایدی. آلازنگ بار آزیغی ایگن بلهن مالنگ طوغریدن طوغری بیرگان نرسه لرندن عبارت بولوب تکفلی آشلرنی و خصوصاً چای اچونی بلمه دیکلرندن صامور، چاینوک، چنایاق و سائر چای کیرهکلری آلوب مشقتلنمیلر ایدی. آشاو، اچوده بولغان کبک، کیم - سالومده ده آلاز مسکاونک اشله ب چغارغان کتوب طورمیلر، آکا کیره کسنمیلر، بلکه یورط نرسه سی بلهن اکتفاء قیلهلر ایدی. آلازنگ ایری، خانونی، بای، یارلیسی عموماً اوزلری چاچوب اوسدرگان په جی و جینتلردن اوز قوللری ایله اشلنگان کیندر و آلاچادن کولمه ک کیهلر؛ طون، چیکمن، شارف، بیلهلی و اویوقلرنک هر برنده اوزلرینک صارقلرینک جون و تیریسندن اوزلری حاضرلیلر ایدی. یورط اشنده تعصب درجه سینده باروب طوننگ تویمه لرینه قدر تیریدن اوزلری یاصاب قویهلر ایدی.

بو ساده طورمش فقط بو اوله غنه بولمیچه بتون تیره یاقده عین شول حال حکم سورگانگه، نورلی اوزگره وارگه و چیت یاقلرغه چغوب یوررگه اجبار ایتارک اشلر بولمغانغه، آلاز کوبدن شولای یاشاب کیلهلر؛ صاتو - آلو، کسب و هنرگه قول صوزمیلر ایدی چونکه، مجبوریت یوق ایدی. بازارغه، آندن نرسه صاتوب آلو جهتندن مناسبتلری ضعیف بولغان کبک، آکا کیتروب نرسه صاتوده و عموماً صاتوچیلق طوغروسنده ده آلازنگ اشی نول (صفر) درجه سنه ایدی. اوزلری صاتوب آلمغان کبک، قوللرنده غینی صانوبده راحتلانا آلیمیلر ایدی، شوقدر اورماندن، حسابسز په نلکلردن و ایگونک یرلردن هیچ برن صاتو یوق ایدی. چونکه، آلوچی یوق؛ تیره یاق بارده بیر صوغه اوزی بای ایدی اوسکان ایگوننی صاتو عادتی، بولغالاسده آنک حقی حاضرگینک اونبشندن بری درجه سنه گنه بولمغانغه، ناچار وتوزه تولمگان یولدن آلاما از بوروی بلهن یراق فالغه باروب صاتوب یورو مشقتین کوتهرلک بولمی ایدی. شونلقدن بو محیطنگ صاتو - آلودرجه سی صفرغه یاقن ایدی. بو خلق معنوی یاقن بیک آز مدنی ایدی. آلاز اچنده بتون اشله طوپاسلق حکم سوره؛ اوقو - یازو بلوچیلر هر اولده امامغه باشقه یا بولا یا یوق ایدی. حاضرگی کبک بر اولده ئلله نیچه مکتب و مسجدلر بولو قاید، بولار ئه له نیچه اولغه برگنه بوللر ایدی.

حکایه ننگ زمینی بولغان «یوغاری کول» اولنده بوروندن بیرلی برعلماً نسلی بولوب، شولار قولنده ۱۷ نچی عصر بویونجه بتون تیره یاقغه علم طار اتقان و ملالر جیتشدرگان بر مدرسه دوام ایتمش ایدی. فقط تیره یاقنگ بختسزلگینه قارشلی، ۱۸ نچی عصر باشنده بونک مدرسی، اتاقلی خطیب حضرت وفات بولدی. آنک بردن بر اوغلی صادق افندی مخدوملک حرمتی اوچون اماملقغه قویولسه ده، مدرسه نی دوام ایتدرلک اقتداری یوق ایدی. شولای ایتوب عصرلر چه تیره یاقنی یاقتورتقان بردن بر مدرسه منقرض اولدی شاگرد طار ایدی. صادق ملا، اوزاق زمان دوام ایتکان بر مدرسه نی طار اتورلق درجه ده علم بابنده جیاولی بولسه ده، باشقه طوغریه سه له تلگنه بولمغانغه، آنک اوستینه مخدوملک حقی ده اعتبارغه آلونمغانغه، تیره یاق ملالرینک آلداغیسی سانالا؛ آنک تحت تصرفنه بایطاق اوللر بولوب، یلنگ کوب وقتن قول آستنده غی خلقنگ شکایت ونزاعلرن قاراب یوروب، اوزدره ایدی.

اورتا بویلی بر خاتون اوطوروب، تگنه باشلادی. بو، ملانك قارت خاتونی بواوب، قوانده غی اشی یالچیلرغه چیکمه ن ایدی. اوطنك ایکنچی یاغینه شولوق توسده کیندر کوامهك کیگان قزل یالوق بهیله گان بر خاتون اوطوروب، اویق یامی باشلادی. بو، یهش خاتونی ایدی. آنك توبه ن یاغینه بر یهش فز اوطوردی. مونك یوزی چیسر، اعضالری کیلوشلیگنه بولوب، اوستنده گی کولمه گی باشقه لرنق کبک قول اشی بولسه ده، آلاچا توگل، بلنکه ماطور نوسلی کیجیلی هم تورلیچه چوبارلاغانده ایدی. مونك یالوقی ده، آرطنده غی چولپاسیده بر تورلی زینت بیرلر ایدی. بو، ملانك قزی بولوب، قولنده غیسی بولاچق کیاوینه بیرنه ایدی.

صادق ملا اوستنده گی طونن صالیدیه، (اول جای بولسه ده کیچکی نمازغه طون کیوب بارا ایدی) شورلیکن بر قوری قلم، اوزی یاساغان قاره همده بیک قالون طشلی زور کتاب آلوب، آناسی یانینه کییزگه طایانوب، یازارغه حاضرلندی. آنك کوزلری اوکن توگل ایدی. سیکسان یهشك آناسی حرف آیره آغان یاقطیده اول یازه آلمادی:

— مین بولایغنه یازه آلیم؛ طاغی ۲ - ۳ نی قویکز! دیدی. ۲ چرا قویدیله. اولده اوچه قویولغان ایدی. مجموعی ۵ چرا بولوب، آلا اویونی تمام یاقطردیلر. آنك هر یری آچیق کورندی. کوزنی اویونك قایسی یاغینه یونالدرگانده ده توتون بلن یاخشوق قارالغان قوری استینا بلن ایشک توبینه چوبگه الونگان طون و چیکمه نلردن باشقه بر نرسده کورنمی ایدی. صادق جیتەرلک یاقطی حاصل بولغاچ، بسم الله سن اوقوب یازارغه طوتوندی. (آخری بار).

عالم جان ابراهیمیف .

عبرتلی سوزلر:

کیکاش قیلغوجنی غه اوزی درست بیلدیکن سوبلامک بورچ اما آنی دکلاتهق و مشورتنی یرینه کتورتکم بورچ دگل. ائک طوغری مدح، دشمنلر طرفندن اقرار ایدلمش شیدر. ایزگولیکنک ائک یغشیدسی شولدر، که اولنده آخرنده مدت اولماز.

بایلغی شهب بولغانغه، دوست - ایشی کوب؛ توره لر تیره سنده قدرسز توگل ایدی. بایطاق گناهلرده عفوغه ده مظهر بولغالی ایدی. منصبه اوطورغانینک ۹ نچی یلی ایدیکه، اول برنچی مرتبه اولهراق کونولمگان رهوشده حکومت فارشوسینه جوابقه آلدی.

III

قارانغی توشه باشلاغان ایدی صادق ملا اوزینك کونده گی عادتی بوینچه، اورامده، فاناو بوینده عوام بلن برگه بایطاق گب و اگگمه صاتقانصوک، باشلانغان بر اشنی بترو نیوشلیگی ایسنه توشوب، آشغا - آشغا اویونه کردی اول کرگاند، اویوده اوط یاغولمغان - قارانغی ایدی.

— مینم بتروسی اشم بار؛ اوط یاندریکز! دیدی. خاتونلری شونك خستهرن کوررگه کرشدیلر. اولمکان خاتونی (آنك ایکی خاتونی بار ایدی) سه کی آستندن آلوب بر آرشین بیولکگنده بولغان بر نرسه نی ایدن اورتاسینه کیتروب فویدی بو - یغلماسون اوچون توی آغاچ بوکهنینه اوطورتلغان و یوغاری قاراغان باشی چرا قصدرلق ایدوب، ایکیگه آیرلغان بر ویرشوک قالولغنده غی تیردن عبارت ایدی. آلا رنك لامپه سی، شه می، ایلیکتریگی اورینه شول استعمال قیلنه ایدی. یهش خاتون اولدن حاضرلب قویغان بر قوچاق چرانى شول «قصدرغچ» یانینه کیتروب فویدیده رهندن اوچ چرا قصدروب اوط قابوزدی، چرانك یانغان کومری هم کولی ایدهنگه توشمه سون اوچون شول طوغریغه بر صولی صاوت فویدی. صوکره اوی اچنده بولغانلر برهم - برهم اوط یانینه جیلا باشلادیلر. ایك تورگه بیتلری چیسر چقلانوب، بیلی بوکرایوب بتکان، باشینه ئرپهك صارغان بیک قارت بر قارچق کیلوب اوطوردی. بو - صادقنك آناسی ایدی.

یاش وقتنده یازو بلیگان ایسه ده، خطیب افندیگه خاتونلغه کیلسگچ اوقو یازو اویرهنگان بیک صوفیه و متقیه، شونك ایله برابر اولده بردن بر یازو طانی آلوجی خاتون ایدی. اوط یانینه اوطورغاچ... یا الله... سبحان الله... استغفرالله دیب بر نیچه مرتبه اوهلادی ده قولنده غی یازمه کتابن آچوب، اوقی باشلادی. بو - بر دعالق هم ورد ایدی. آنك توبه ن یاغینه اوستنه کرلی کیندر کولمهك کیگان، باشینه ساده قزل یالوق یابونغان صاری یوزلی

حسن بابای.

قدر شایارغاننڭ صوڭنده جهاننی قارانغولق باصا باشلاغاچ، ایلک صابلی «زم» قامچی بلن آتنه برنی باصوب زاولاب، اویینه کیلوب یته و چارچاغان (آریغان) بولغانغه کوره، آتا و آناسینه ابرکاله نوب مامق توشا کلرده راحتله نوب یوقلاب کیته ایدی.

«پرژیوال» نڭ کوك بلن سوبله شکان دهشتلی زور طاولرن، طاشدن طاشقه بهر بولوب قوتوروب آتقان صولرن، یم یشل چیره م ایچنده مولقونوب یاتقان استیق کولمرن، بتونله ی اوزینه باغغان (مطیع) ایتوبکنه قاری ایدی. خصوصاً قرغزلرنڭ قاره، بر نرسه بیلمگان وقتی بولغانغه کوره، بتون قرغز بوگا اطاعت ایتلهر غیرت و دهشتنه قارشى کیله آلایلر ایدی.

استقبالنڭ قاره بولوطلی قارانغو کوزلردن برده خبری بولماغانغه، حسرتنڭ نی ایکاننی ده بلمی حتی «نیگه اوقومیسڭ؟» سؤالنه «اوقو، خاتون کشی اشی» دیوبکنه جواب بیره ایدی. زمانه بیشگنده تیربانوب اوسکان بو بالا، زورایغانغه کوره آتاسی ماتورغنه بر قز بلن اویله ندرگان ایدی. حسن بای بتچه ده: «ایندی مین چو کایدیم (زورایدیم) اوز بلیگانمی ایشلی آلام» دیوب کوزینه نیگنه کورنسه ده، هولانه هولانه اشله و دن برده طارتنمی بتونله ی اخلاقسزلق بولینه چومغان ایدی.

* * *

ئه یله نه سینه کوز یتماسلک پرژیوال صحراسی: بو صحرا، وقتنده «قوم تورانیه» نڭ قاینغان یری بولغان بولسه ده، حاضر بتونله ی کشیدن معروم بولوب فقط سازلردن اوچقان اوردکلرینه، ازغت، تارتار و تورغایلرینه باشقه کوزگه بر نرسه ده کورنمی ایدی. باشنده هر وقت قارلی بوران اوبنامقده بولغان «تبانسان» طاوینڭ، بیوگراک پرینه چوب قاراغان وقتده، آباق آستنده حتفه پالاس شکللی جایلوب یاتقان بو دالا ئله نیندی تاریخی واقعهلرنی ایسکه توشوروب ساعتلرچه اویلاندره و ایرکلی ایرکسز ئله قایلرغه یاشرنگان حسینلرگه قدر قوزغانه ایدی.

جناب حقنڭ بو قدر کیڭ و تیگز دالاسنده یردن باش کوتارگان بر نرسه ده کورنمی ایدی، فقط حسن بای بتچه نڭ آتاسندن فالوب بتونله ی خرابه حالنه ئه یله نگان ایکی قاتلی اوی بلن، کوبدن جییریلوب یغلوغه حاضرلنگان بر تکرمانگنه کورینه ایدی. بتون صحرا ده بر اوزیگنه

نوتون بلن اصلانوب بتکان کرلی آشخانه لر، پاکلک سویمگان کشیلرده بیک کوب تابولسه ده، ناچارلقده حسن بابای نڭ اوی بولغان آشخانه بلن برسی ده یاریشه آلایلر ایدی. بو آشخانه: توتولنگان، کرلنگان، یمسز، قورقنچ صفلرنی بره و گده بیرماوی اوستینه واتق ترزهی، توبه سندن یاغمور اوتنه، جن اویاسی اسمنی ده بر اوزیگنه آلوب اولیگرگان ایدی.

بیک کوب زمانلر یاشاگان بو آشخانه، اوزغان. کیتکان کشی گه کروب چغوغه اوکاپلی بر برده بولوب، اوزینه ئله نیندی یاشرن بر قوت بلن تارتا و کرته ایدی. ایچنده نی بار ایکانن بلیسی کیلگان کشیلر تیزگنه باروب کرسه لرده، چقان وقتده باشلرن بولغی - بولغی تیران - تیران اویلانوب «ئله کمنی آیاغان قیافت» کورساتوب چقالر ایدی. عجب! بو اویده شایان تعجب نرسه بار ایکان؟ سؤالنه: «آنده حسن بابای بار اول بیک فقیر» جوابی یتسه ده، اویلاندرغچ حالن، ترجمه حالنه آشنا بولماغانلر بیله آلایلر ایدی.

هر کمنڭ نظر دقتن جلب ایتکان بو بابای، قارانغو آشخانه نڭ قارانغو پوچماغنده، اوچسز، قریسز خیال در یاسینه چوموب، اوز آلدینه بر عالیده یاشی ایدی. مرحمتسز دنیانڭ، عمرینڭ صوڭقی کولرنده، بو حال گه توشروینه بیگره کده اوزغان عمرینڭ دلفریب منظره سی کوز آلدینه کیلوب، یوراگینه اوق بولوب قادلووینه حقیقتا جانی آچی و موڭلانه موڭلانه یغلی ایدی. تیرانره ک اویلاب قاراغان وقتده بو بابای نڭ موڭلانورغه و یغلارغه حق ده بار ایدی.

بو، دنیاسن در سلکتکان بر بابینڭ بالاسی ایدی، آناسینڭ ایڭ ایرکه بالاسی بولغانغه کوره، کوکلی فی تله سه شول حاضر بولوب، فایده بارسه ده آلده گل ایتوب بتونله ی یاقتی یوز بلن قارشى آلوی اوستینه، طبیعتنڭ دلکشا منظره اری، یوراک یارغچ آچی طاوشلی صاندوغاچلری، بتونله ی کولوبکنه قاریلر ایدی.

بو، شولای ایتوب کوندز «اوقون» قاره آرغماقلرغه، اوچقان قوش بلن یاریشقان طوری یورغه لرغه منوب، آت اوستنده طوب شکللی اوبناب، آت اوینانوب کیچکه

اوبلی و حاضرگی حالنه کیلگان بو اوینک یانینه بارو قورقچ بولسه ده، بو اویده دنیادن و دوستلردن، سعادتندن امیدى اوزولگان بره و یاشى ایدی، اولده واقعه نك باشنده سویله ننگان حسن باى بچه بولوب، آناسى صغانغه (بانقروت)، انكاسینك ترك وقتندوق بو شمول حالگه توشكان ایدی.

بو، شولای دنیاسن در سلکتکان دولتندن، وقتنده خوش آمد اوروب آلدنده یوگورگالاگان اییدشلردن، طوغروسی سعادتندن آیریلوی اوستینه، عمرلك رفیقهسى بولغان خانونی ده طاشلاب کیتکان ایدی. دنیانك بیک قانیغ تیپوینه اوچراغان و بتون نرسدن سورولگان بو بی چاره نك، ایراگی یوغالغاندن صو ك فاش، کرپك، سقال، مییقلرینه قدر قویولوب حسن باى بچه اسمى کوبدن «حسن بابای» غه ئه یله نگان ایدی.

حسن باباینك تیپوب تیمر اوزارلك یاش وقتلرنده هر کمنی بورك آوغه مجبور ایتکان نفوذلى، نى تلرسه شونى اشله نکان دولتلى عمرگه قایتماسلق قارانغو پرده ار آراسینه کروپ یوغالغانغه کوره، دنیادن بتونله ی بیزگان و یانغزلق اختیار ایتکان ایدی. کشى بلهن فاتناشماغانغه کوره اویینه اویا یاصاغان قارغاچلر بلهن عمر ایته، قارغاچلرده یاطسنى ایننه باشنه قونوب صایراب - صایراب اوچوب کیتهار ایدی.

بتون کائنات بلهن وداعله شکان بو بابای اوکسز و یاردمسز قالغان خاطرله ب ساعتلرچه اوبلی و اوزن اوزى قزغانوب یغلاوغه کریشه ایدی. وجودینك بتون برندن صغیلوب چغوب ده بر نچه سنه لر دوام ایتکان قانلی یاش، ایکی کوزنده صوقراپتقانغه کوره بی چاره اختیارسز شهرگه قایتوب، قارانغو آشخانه نك قارانغو پوچماغینه اورنلاشقان ایدی.

بو اوزینك اوزدرغان مسعود وقتلرن، قاره آرغماقلرنك، طورى یورغه لرنك اوستنده اوبناغان چاقلرن، رفیقهسى بلهن چارلافده کولوشوب چای اچکانلرن، اوزون - اوزون

لطائف

۱۲۰

بر شاعر، ادیبلر مجلسنده: «اوچ بیتنى کوچ ایله آنچق اوچ کون ایچنده انشاد ایده آلم» دبه سویلر ایهش. بر متشاعر بوکا قارشو: «بنم قاشمه شعر سویلا- مک بر شی دگل، بن اوچ کون ایچنده ایستسه م اوچوز بیت سویلرگه قدرتمدن کلور» دیدیکنده شاعره ده: «اوچ کون ایچنده سویلانمش اوچوز شعرنك عمرى ده اوچ کوندن اوزون اولماز» دبه الزام قیلمشدر.

۱۲۱

آش مجلسنده الوغ آدملردن برى اوزینك قارشو- سنده اوطوروجى کیمسه گه نه دندر آچپغى کلوب: «سنگ ایله ایشاک آراسنده آیرمه کوب دگل» دیدیکنده اوته گی آدم ده: «درست سویلرسن، بنم ایله ایشاک آراسنده آیرمه آز، یالکیز بر آش یالوق قدر مسافه وار» دیمشدر.

تصحیح

۱۱ نچی عدد «شورا» ده ۳۴۰ نچی بیت ۲ نچی باغانه ده ۱۶ نچی یوله «مرضیه» سوزینى «روضه الجنان» اوقورغه تیشلی.

محررى : رضا الدین بن محمد الدین.

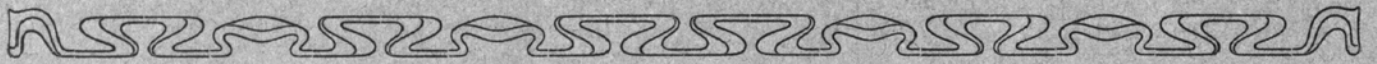
ناشرى : محمد شاکر و محمد زاکر راسیفلر.

«شورا» اورنبورغده اون بیش کونده بر چققان ادبى، فنى و سیاسى مجموعه در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНІЯ: НА 2-й СТРАНИЦЬ ОБЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.
Адрес: г. Оренбургъ, Редакция журн. «ШУРО».

آبونه بدلی: سنه لك ۵، آلتى آیلق ۲ روبله ۶۰ كاپك.
«وقت» برلن برگه آلوچیلرغه:
سنه لك ۹، آلتى آیلق ۶ روبله ۶۰ كاپك در.

معتبر «شورا» مجموعه سين اوقوچيلاردن بير ذات محترمك: «قارى محمد رحيم قيو صنفه منسوب؟»
ديه صورايينه جواب:

خيالم باغچه سبده فكر ايچون مستانه ياتمش مين
زرعت ديب كوكله اندويگ تخمينى ساچمش مين
بليم استاب كوكل عشق اودى جانمغه نوناشمش مين
جهان ايوانيده ايل فيغوسينه طرفه باشم مين
جهالتدن تاپوب امكائينى بير نوع فاجمش مين
بليم آلماي تويانچه اوتدى عمرم بولدى علقم لال
فيان بيلسون او عارفلر بليمدر يا كه فكرم مال
سبب بودر نجارتخانه ده قلفقه باتمش مين
شناور يانكلى دريائى حقيقت غه فاللا بيلم
نيچون در توغرى بولغه اوزگه لر ديك كوز سالا بلم
بيوكلرغه فبودن تيلمروب مستانه باقمش مين
بولاي ديب ايلگه خادم قصد ايدوب اون اوچده چاغمدا
فنا بولغان عمرى ايندى سيزدم دلدا داغمدا
ديه المم بولورغه ايلگه خادم فكرم آچمش مين
اداره: بوندىن مقدم كلمش جوابلر «اوتنج» ايمه سينه نابشرامش ايدى، بو جواب صوك غه قالديفندن آكئا
نابشرغه ممكن اولمادى، شونك ايچون بونك عينا باصدق.

اوقا شهونده قلم صاحبلىينه

درست، بونلر دولتلى آدملر دگل ايديلر. شول
جهتدن مادى خيراتلرى كوب اولمامش، جنازه لرنده فاپچقلىر
ايله آچهلر اولاشنمامشدر، لىكن سلامت وقتلرنده، حضور-
لرينه «شونى غمه بازوب ويرسناه» يا كه «بو مسئله حقتده
فكرم بتمى عاجز اولدم، برر تورلى عقل اوكراتسناه» ديه
واروچيلارنك هيچ برينى (گمانه كوره) فارانغو چوره ايله
كيرو فايتمارمامشادر.

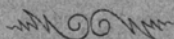
اوشبونك ايچون اوقا شهونده يا كه اطرافينده اولان
قلم صاحبلىرى اوشبو ذاتلرنك مختصر صورتده اولسه ده
ترجمه حاللرينى ترتيب ايتسهر، كتيخانه لرينى تفتيش
قيلوب هر تورلى مسوده لرينى بر نظامغه قويسهر الوغ
خدمتلرندن وفدر دانلقلرندن سانالور ايدى.
اوقاده طوردېغم وقت اولسه ايدى بو خدمتنى باشقه-
ارغه حواله ايتماز بلكه قدر الحال اوزم ايضا قيلمش اولور
ايدم. فقط يراق برده اولنديغمدن بوروشده عمومى صورتده
رجا ايدرگه مجبور اولدم.

بوندىن بيش بيللر مقدم «اوقا» شهونده محمد سليم
اميدبايوف همده عبدالعلام فيضخانوف اسمنده ايكي آدم
وار ايدى. اوشبو كونارده ايشتك: بونلر هر ايكيسى وفات
اولمشار ايمش.

محمد سليم افندى اورنبورغ دوخاونوى صابرانيه سنده
ترجهانلق خدمتنده وعبدالعلام افندى ده معتبر سودا گرلردن
صدرالدين افندى نديروف تجارت خانه سنده اولنور ايدى.
الله تعالى رحمت ايتسون بونلر هر ايكيسى قلم صاحب-
لردن اولوب زمانه نك اغير ومشكل وقتلرنك كوب مشقتلر
ايله خيلى اثرلر ياروب نشر ايتمشلر، خاقلرنك ذهملرينى
و فكرلرينى آچهق طوعروسنده اوز ذمه لرينه توشهش
وظيفه لرينى اجرا قيامشلردر. هر ايكيسى ده حسن خلقلى،
صبر وثباتلى، خلقلرغه خير خواه آدملر ايدى. فقط اوقا
شهونده و اطرافنده اولان دوستلرى بونلرنك حتى وفات
اولدقلىرينى ده اعلام ايدوب غزنه لردن بررسينه ايكي
سطراق نرسه يازمادقلىرينه برلر هيچ بر سبب كوره المادق.
بونلر بو درجه ده التفاتسز فالورغه تيوشلى آدملر دگل ايدى.

رضالدين بن فخرالدين.

۱۰ نچى ايون ۱۹۱۱ سنه «اورنبورغ»

۱۹۱۱ نجی یل ایچون

«وقت» غزتهسی و «شورا» ژورنالی آلوچیلرغه آبونہ دفتری آچيقدر.

روسیهده هر بر پوچتاوای کانتورلرده «وقت» غزتهسینه و «شورا» ژورنالینه مشتری یازلورغه ممکن . یازلورغه تله گان کشیلر پوچتاوای کانتورغه آفچه لرینی بیروب اوز آدرس لرینی یازدرسه لر قوللرینه شوندن کویتانسہ بیرله ، پیراواد بلانقه لرینه یازوب طورو مشقتی بولمی . اولسگی روشده آفچه نی اداره گه طوغری بیاررگه ده ممکن .

«وقت» ایله «شورا» نڭ یللق حقلری آیرم، آیرم بولغانده بیشار سوم . ایکیمی برگه و بر وقتدن بولغانده طوقز سوم .
آدرس :

Редакция газеты „ВАКТЪ“ и журнала „ШУРО“ въ Оренбургѣ.

Годъ изданія 1-ый

1911 г.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

1911 г.

на единственную въ Россіи еженедѣльную политическ. экономическую, литературную и общественную газету,

„Въ Міръ Мусульманства“,

посвященную интересамъ русскаго мусульманства во всѣхъ проявленіяхъ его общественной, экономической и политической жизни.

Подписка принимается въ СПбургѣ Пушкинская 7, кв. 24, въ городахъ: Оренбургѣ и Уфѣ въ магазинахъ „Каримовъ Хусайновъ и К-о“.

Подписная цѣна до конца года 3 руб. Духовенству, учащимъ и учащимся 2 р. 50 к.

Лица, внесшія три рубля, получаютъ въ видѣ бесплатнаго приложенія книгу, цѣною въ 1 руб., изъ турецкой военной жизни „Начальникъ Эшалона въ Африку“.

Ред.-изд. Магомедъ-бекъ Хаджетлаше.

Отвѣтств. ред. Асланъ-ирей Датиевъ.

اوفاده آتته ده بر مرتبه چغا طورغان

„معلومات جدیدہ“

ژورنالینه مشتری قبول ایتوله. پراگرامی:

- (۱) باش مقاله. (۲) دینی مسئله لر. (۳) دینی سؤال و جواب لر. (۴) وعظ و نصیحت. (۵) خانولر عالمی. (۶) فیلیه تون (۷) حقوق مسئله لرینه دائر جواب لر (یوریدیچسکی آتؤیت). (۸) نجریه قیلنغان دوانر هم طبی معاونت. (۹) قریه احتیاجلری: ایگون اشی، بافچه چیلک، اومارطاپیلک، مال آصراوهم یر تربیه لو.
- (۱۰) حکومت تدبیرلری. (۱۱) تبلیغرام خبرلری. (۱۲) غاصودارستؤیننایا دوما خبری
- (۱۳) حواث یومیه و اخبارت. (۱۴) داخلی هم خارجی خبرلو. (۱۵) سودا خبرلری.
- (۱۶) بلدی خبرلر. (۱۷) اختراعات و کشفیات. (۱۸) باسگا اثرلر. (۱۹) اعلان لر.
- بهاسی : بلغه ۳ سوم؛ یارطی بلغه ۲ سوم؛ اوچ آیفه ۱ سوم ۲۰ تین.
- سوم برهمله ۱۰ تین. چ کونه چکگه بیارلامی. آدریس:

ژورنالیزغه. «اوفاد» ده علم و قلم ایله استعمالی مشهور بولغان ذاتلر اشتراک ایتدیکلری کی، چ تندنه بعض علم اهلالری یازیشاچقلردر.

ابن تیمیه

مشهور عالملردن تقی الدین احمد ابن تیمیه نڭ ترجمه حالی حقنده یازلمش بر رساله در . حقی ۵۰ تین . پوچنه ایله
۵۸ تین .
آدرس :

Редакция газ. „ВАКТЪ“ Оренбургѣ.